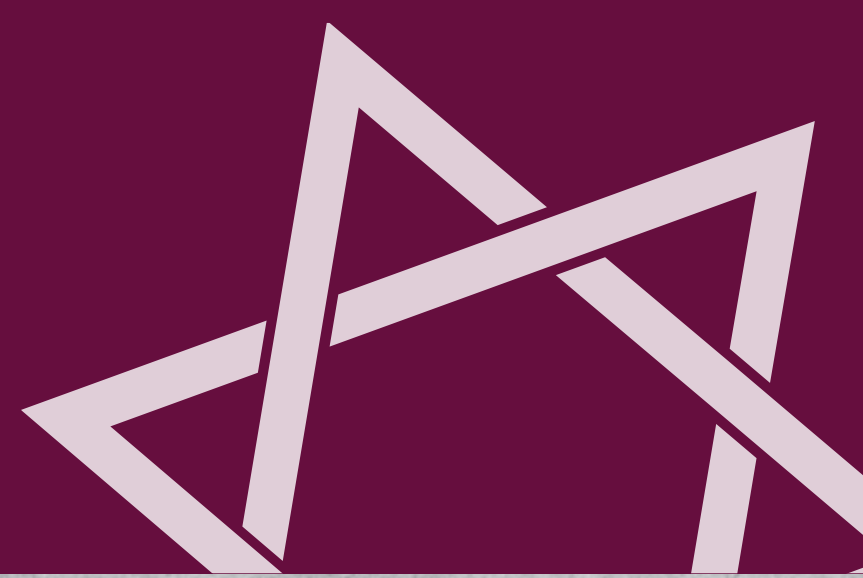

Žydų narsuoliai kovose už Lietuvos laisvę

1919-1920 metų Nepriklausomybės kare Lietuvos žydų bendruomenė ant aukų altoriaus padėjo ir savo svarų įnašą. Apie šimtas žydų savanorių žuvę, keli šimtai sužeista.

Dvi dešimtys Vyties Kryžiaus kavalierių, kurie atstovauja Lietuvos žydams, savo krauju įrodė, kad žydų bendruomenė buvo tvirtai pasirinkusi – kartu su lietuviais kurti demokratinę Lietuvos Respubliką ir uoliai saugoti savo Valstybę.

Vyčio paramos fondas, vykdamas istorinės atminties projektus, primena šiandieninei kartai šių mūsų bendrapiliečių žygdarbius.

Žydų karių, dalyvavusių Lietuvos nepriklausomybės atvadavime, sąjungos ženklas

6-ojo pėstininkų Margio pulke tarnaujantys žydų kariai prie valgyklos, kur paruošta Peisacho vakarienė. Alytus, 1924 metų balandžio 20 diena. Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus.

Žydų karių, dalyvavusių Lietuvos nepriklausomybės atvadavime, sajungos Jurbarko skyriaus vėliava. 1933 metai. Nacionalinis M.K.Čiurlionio muziejus.

Hermanas Aronsonas

civilis pilietis (1888-1941?)

apdovanotas antrosios rūšies Vyties Kryžiaus ordinu

Hermanas Aronsonas, Leibos Zeliko sūnus, gimė 1880 metais Rūdupio kaime Prienų rajone.

Archyve fiksuota 1922 metais jo santuoka su Fania Edelštein. Juos sutuokė Prienų rabinas.

Mūsų valstybės aušroje buvo didvyrių, kurie ne tik kovojo ginklu ar vedė derybas su vis dar okupuojančiais kraštą kaizerio valdininkais. Tarp valstybei daug nusipelnusiųjų buvo ir tokių, kurie į jokių apibrėžimų netiko. Toks buvo ir žydų kilmės pilietis Hermanas Aronsonas.

KAM karininkas ypatingiesiems reikalams generolas leitenantas Vincas Grigaliūnas-Glovackis 1928 metų vasario 7 dieną kreipėsi su specialiu slaptu raportu į Krašto apsaugos ministrą Antaną Merkį pristatydamas tikrai mažai žinomus, tačiau nepriklausomybei daug nusipelnčius piliečius:

„Š. m. vasario mėn. 16 dieną sueina dešimt metų Nepriklausomos Lietuvos savystovio ir nuo nieko neprigulmingo gyvenimo, tačiau prie šios galingos dienos kelias ėjo per aukas ir pasišventimą. Nemažas žmonių skaičius už savo nuopelnus tapo apdovanotas, tačiau bene didesnis skaičius yra lyg ir užmirštas.

Šiame užmirštųjų skaičiuje randasi ir tokių, kuriuos vasario 16 dieną minint pravartu būtų kiek jų nuopelnus atsiminti ir prašyti J. E. p. Respublikos Prezidentą apdovanoti Vyties Kryžiumi II rūšies 3 laipsnio. Iš tokių pamirštųjų galiu nurodyti aš bent du asmenis tikrai tą garbingąjį apdovanojimą užsitarnavusius, būtent Elijošių Zislę ir Hermaną Aronsoną. Jų užsitarnavimas pasireiškė kame:

(...) Aronsonas tame užsipelnė, kad vienas iš pirmųjų 1919 metų sausio mėn. 2 d. ar 1918 metų gruodžio mėn. gale stojo savanoriu, supirkinėjo su dideliu dėl savęs pavojumi ginklus ir amuniciją, gabeno ją pulkan ir asmeniškai lydėjo transportus per Šančius, ne kartą išlaikęs su vokiečiais susirėmimus, iš kurių visuomet išeidavo nugalėtoju, kuo išgelbėdavo transportuojamus ginklus bei amuniciją.

Daug prisidėjo prie mūsų žvalgybos darbo, tiekdamas tikriausių ir geriausių žinių apie vokiečių bei vietos bolševikų padėtį, ne kartą su didžiausiu dėl savęs pavojumi išgaunamų. Jisai irgi daug prisidėjo prie išgelbėjimo mano gyvybės, saugodamas mane nuo vietos bolševikų ir perspėdamas visuomet savo laiku apie gresiamą pavojų.

Hermano Aronsono portretas jo vidaus paso kortelėje. 1920 metai. Kauno apskrities archyvas.

Be to, vienas ir kitas Tėvynės labui be savo pavojingo ir garbingo darbo, kaipo pasiturintieji žmonės padėjo savo lėšomis itin kuomet dar nesant organizuotos mitybos maitindami pas save karininkus ir tiekdami maistą iš savo dvaro kareiviams.

Toks minėtų asmenų apdovanojimas suteiktų ir politinės daug naudos, nes Zislės ir Aronsonų šeimos ne tik vietos, bet ir visos Lietuvos žydų tarpe naudojasi dideliu autoritetu ir pasitikėjimu, tad einant virš dėstyty faktų, turiu garbės prašyti, ar nerastumėte galimu tarpininkauti prieš Jo Ekscelenciją p. Prezidentą apdovanoti pil. Zislę ir Aronsoną antrosios rūšies 3-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi.“

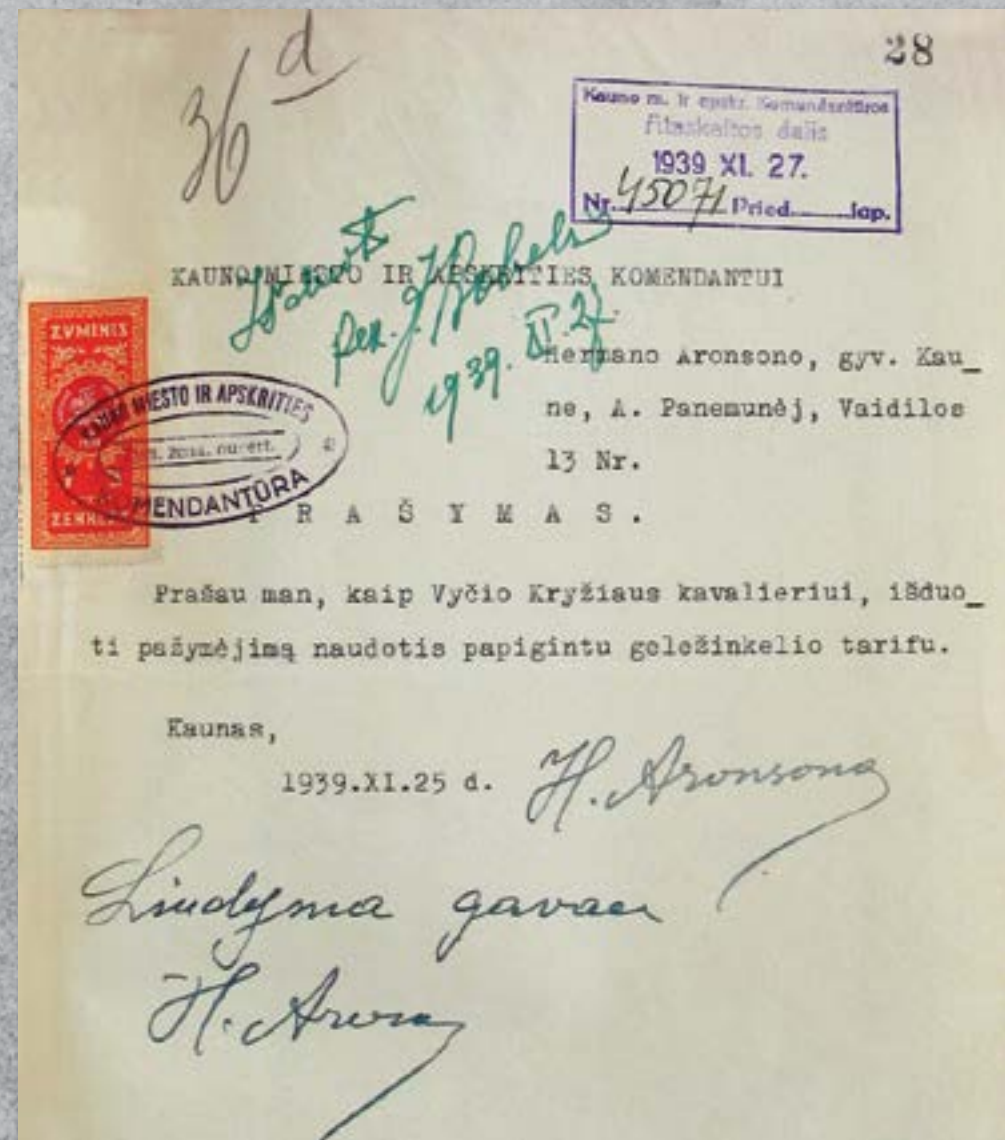
1928 metų gegužės mėnesį Hermanas Aronsonas pagal šį pristatymą už nuopelnus valstybei buvo apdovanotas antrosios rūšies Vyties Kryžiaus 3-ojo laipsnio ordinu.

Paskutinės žinios apie jo likimą yra iš 1939 metų – tada Hermanas Aronsonas gyveno Kaune, Aukštojoje Panemunėje, Vaidilos gatvė Nr. 13.

Labai tikėtina, kad Hermanas Aronsonas jau pirmaisiais karo mėnesiais tapo baisiojo holokausto auka.

Tikslaus dėdės likimo nežino ir Izraelyje, Natanijos mieste, gyvenanti jo dukterėčia Sofija Eršanskaja (Vyties Kryžiaus ordino kavalieriaus Elijošiaus Zislės duktė), 1999 metais užpildžiusi apie Hermaną Aronsoną anketą Yad Vashemo institute.

Ji rašo, kad dėdė Hermanas, matyt, liko nacių užimtoje Lietuvoje ir žuvo.

Hermano Aronsono prašymas gauti Vyties Kryžiaus ordininkui priklausančias lengvatas. 1939 metai. LCVA.

Leiba Barakovas

7-ojo Butegeidžio pulko eilinis (1900-nežinoma)
apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 1017

Leiba Barakovas (Burakovas) gimė 1900 metais Plento valsčiaus Skilkianų kaime dabartinėje Lenkijos teritorijoje. Žydų tautybės, judėjų tikybos. Pagal profesiją – kepėjas. Iki karinės tarnybos mokėsi mokykloje.

1919 metų birželio 15 dieną savanoriu stojo į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo 7-ojo pėstininkų Butegeidžio pulko septintoje kuopoje.

Laikinais einantis 7-ojo pėstininkų Butegeidžio pulko vado pareigas majoras Vladas Rėklaitis taip pristatinėjo Leibą Barakovą ir jo draugus apdovanojimui:

„Septintos kuopos eiliniai Vladas Astrauskas, Antanas Vikšnaitis, Leiba Barakovas ir Mejeris Gordonas 1920 metų spalio 16 dieną visi keturi atsižymėjo prie dvaro Chalin savo veiklumu žvalgyboje ir narsumu puolant priešą, kas padrąsino kitus kareivius. Tokiu būdu priešas buvo atmuštas.“

Leibos Barakovo pristatymui pritarė ir Kariuomenės vadas Konstantinas Žukas.

1920 metų lapkričio mėnesį už lenkų fronte parodytą narsą L. Barakovas apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi.

Tolesnis Vyties Kryžiaus kavalieriaus Leibos Barakovo likimas nėra žinomas.

7-ojo pulko vado Vlado Rėklaičio pasirašytas Leibos Barakovo žygdarbio aprašymas ir pristatymas apdovanojimui. 1920 m. LCVA.

Hugon & Linas Astrauskas Vladas (Spalio mėn. 16 d. 5 m. visi keturi atsižymėjo prie dvaro Chalin savo veiklumu žvalgyboje ir narsumu puolant priešą padrąsino kitus kareivius ir tokiu būdu priešas buvo atmuštas.)

Antanas Vikšnaitis

Barakovas Leiba

Gordonas Mejeris

7-ojo pėst. k. vado Lem. Rėklaitis Butegeidžio pulko vado

Majoras Rėklaitis

Adjutantas

Harimundus

10 d. 10 d.

Mejeris Gordonas

7-ojo Butegeidžio pulko eilinis (1903-1944?)

apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 1018

Mejeris Gordonas, Joselio sūnus, gimė 1903 metų liepos 7 dieną Vilniaus Naujamiestyje, žydų pirklių šeimoje.

1919 metų rugpjūčio 12 dieną Kaune savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę. Buvo priimtas į Alytaus komendantūros kuopą, vėliau – 1920 metų vasario 19 dieną paskirtas į 7-ojo pėstininkų pulko septintąją kuopą. Be Gordono, toje kuopoje tarnavo dar dešimt žydų tautybės kareivių.

Nuo pat pradžios dalyvavo mūšiuose su lenkų kariuomene. 1920 metų spalio 16 dieną mūšyje buvo sužeistas.

1920 metais, tuoj po žydų Naujųjų Metų, eilinis Mejeris Gordonas dar su vienu eiliniu, dabar išvykusi Brazilijon (pavardės nepamena), Varėnos miške ėjo žvalgybon. Mejeris Gordonas pasiuntė savo draugą pranešti kuopos vadui apie pasirodžiusius lenkus.

Tuo tarpu prie Gordono prisiartino lenkų raitelis. „*Vistiek, ar jam mirtis, ar man*“, – pagalvojo Mejeris Gordonas, ir lenkiškai suriko: „*Kelk rankas!*“ Lenkas klusniai pakėlė, ir eilinis jį nuginklavo. Pats sėdo ant arklio, o belaisviui paliepė eiti pirma. Varomas belaisvis pasisakė kilęs iš Lampėdžių (Kauno apskr.).

Eiliniui Gordonui reikėjo ne tik atvaryti belaisvį, bet taip pat surasti išvykusią kuopą. Mejeris Gordonas ėjo tuo keliu, kuriame buvo įspaustos mūsų kareivių pėdos. Jomis ir surado savąją kuopą. Pulko vadas pulkininkas Edvardas Adamkavičius padėkojo už žygius ir pasiūlyė, kad visi sveiki.

Septintos kuopos eilinis Mejeris Gordonas.
1920 m. Nuotrauka iš „Kario“ žurnalo.

Prezidentas Antanas Smetona ir Krašto apsaugos ministras Teodoras Daukantas įteikia Vyties Kryžiaus ordino vėliavą 7-ajam pulkui. Tokia garbė pulkui teko dėl karių narsumo. 7-ajame pulke Vyties Kryžiumi buvo pažymėtas ir Leiba Barakovas, ir Mejeris Gordonas. 1929 m. Vytauto Didžiojo karo muziejus.

LIUDIJIMAS.

K. A. M.

MIESTO VADYBOS
KOMENDANTŪRA

Ataskaitos dalis

lapkričio 21 d.

25214 №

KAMAS

Tarnavimas

Stojo kariuomenėje

eiliniu 1919 VIII. 12 d.

Gimęs 1900 m. Bėgimas

2229 p. 1

Šiuo liudijama, kad atsargos eilinis Mejeris, Jose-
lio s., G o r d o n a s, gimęs 1900 m. Vilniuje, tarnavo
kariuomenėj nuo 1919 m. rugpjūčio m. 12 d. iki 1922 m. sau-
sio m. 6 d., t.y. iki paleidimo atsargon.

Tarnaudamas kariuomenėj teistas ir pabėgęs nebuvo.

Už pasižymėjimą mūšiuose apdovanotas Vyčio Kryžium.

Liudijimas duotas savanorių medaliui gauti.

Pagrindas: tarnybos lapas.

Kauno miesto ir apskrities
Komendantas

Adm. kapitonas

Ataskaitos dalis v-las

Tolesnis Vyties Kryžiaus kavalieriaus likimas nežinomas. Yad Vashemo duomenimis, gimęs Švenčionyse (?) stalius Mauša Gordonas 1941–1944 metus praleido nacių Kloogos lageryje Estijoje ir ten be pėdsako dingo.

Motelis Kacas

11-ojo Vilniaus pulko eilinis (1901-1923)

apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 1335

Motelis (dokumentuose taip pat – Mordchelis–Leiba) Kacas, Danieliaus sūnus, gimė 1901 metais Tauragės mieste. Tėvai gyveno Tauragėje, Vinco Kudirkos g. Nr.35. Pagal profesiją – vežikas. Raštingas, nevedęs.

1922 metų spalio 26 dieną buvo pašauktas į kariuomenę ir per Tauragės apskrities komendantūrą paskirtas į 11-ojo pėstininkų Vilniaus pulko ketvirtąją kuopą.

Nukautas 1923 metų kovo 19 dieną susirėmime su lenkų partizanais ties Podlipkių (Paliepio) kaimu. Drauge su juo žuvo tos pačios ketvirtos kuopos kariai jaunesnysis puskarininkis Jonas Taurys, eiliniai Vladas Verpetas, Abraomas Štromas, Jonas Jaruckis.

Žurnalas „Karys“ 1938 metų 5-ajame numeryje jam paskyrė straipsnį „Šeši Tėvynės laisvės kovų didvyriai“. Jame buvo rašoma:

„Motelis Kacas iš mažens buvo gyvas, judrus, linksmas ir labai tvirtos valios vyras. Kaip gimes ir augęs Žemaitijoje, jis buvo net užsispyrėlis, tačiau geras, atviras ir visų mylimas.

– Atsimenu, – pasakojo brolis Roveris, – prieš 15 metų, lietingą rudens pavakarį, atsisveikindamas Motelis pasakė: „Važiuoju, atliksiu savo pareigą Lietuvai taip kaip reikia, ir po dviejų metų sugrįšiu. Tik jau nebe toks eilinis Motelis Kacas vaikiškas, bet rimtesnis, vyriškesnis. Tada vėl gyvensime“... Tačiau Motelis nebegrįžo.

Tarnaudamas 11-ajame pėstininkų pulke, Motelis Kacas dažnai rašė namo laiškus. Laiškuose labai juokingai aprašinėdavo pirmąsias savo dienas kariuomenėje. Armijoje buvo savo būdo nepakeitęs ir pasilikęs linksmas, nors drausmingas. Supranta, greitai jį pamėgė draugai ir viršininkai. O savo laiškuose jokiais vargais, sunkumais irgi nesiskundęs. Nė kartą nerašęs, kad ir maistas blogas, nors tada mūsų kariuomenėje dar blogai maitinę.

Vyties Kryžiaus kavalierius eilinis Motelis Kacas. 1922 metai. Nuotrauka iš „Kario“ žurnalo.

Ištrauka iš 11-ojo pulko įsakymo apie žuvusius ties Paliepio kaimu karius. 1923 metai. LCVA.

19
Ištrauka iš 11-to pėst. Vilniaus pulko 1923 m. kovo mėn. 28 d. įsakymo 87 Nr. Alytus. Rikiuotės skyrius § 8. "Žuvusius laike susirėmime su lenkų partizanais ties kaimu Podlipkiu 4 kuopos kareivius: jaun. pusk. TAURĮ Joną, eil. VERPETĄ Vladą, eil. ŠTROMĄ Abramą, eil. KACĄ Merkeli ir eil. JATUCKĮ Joną, išbraukti iš pulko ir 4 kuopos kareivių sąrašų ir nuskirti nuo visų rūšių tenkinimo nuo 8 m. kovo mėn. 19 d. Pastaba: 4-tos kuopos vado raportas 224 Nr. I.e. pulko vado p. kapitonas /pas./ Jackus."

Ištrauka tikra:
Kariuomenės Archyvas
Istaiga: 3-jo etapo 6-asis Adm. Majoras Jaučėvičius
Archyvo Nr. 275 Kariuomenės Archyvo Viršininkas
Bylos lapas 26.-

1923 metų kovo 19 dieną eilinis Motelis Kacas drauge su kiais kareiviais buvo paskirti į Seinų baro lauko sargybą Paliepio kaimo laukuose. Lauko sargyba buvo gavusi uždavinį sekti lenkų veiksmus už demarkacijos linijos ir saugoti ketvirtąją kuopą nuo staigių lenkų puolimų.

Nurodytoje vietoje lauko sargybai išsidėsčius, visai nelauktai ir Paliepio kaimą staigiai pulti pradėjo apie eskadroną lenkų kareivių. Budrus sekėjų postas lenkus greit pastebėjo. Vienas sekėjas, įbėgęs į trobą, kurioje buvo kiti sargybiniai, nusigandęs pranešė žinią ir patarė, paleidus kelis šūvius, pasitraukti.

Laikytis prieš raitelių eskadroną buvo neįmanoma.

Tačiau lauko sargybai uždavinyje buvo pabrėžta saugoti ketvirtąją kuopą nuo staigaus užklupimo. Paleistų kelių šūvių kuopa galėjo neišgirsti ir lenkams lengva būtų sunaikinti visus kuopos vyrus.

Todėl išgirdę patarimą trauktis, kiti kareiviai atsakė: „Mes esame kareiviai ir kas įsakyta turime padaryti, o ne trauktis“. Po to visi sargybiniai šokę laukan ir į lenkus šaudydami gynėsi tol, kol pritrūko šovinių.

Šovinių pritrūkę, lenkų raitelius puolė durtuvais. Krito keli lenkai. Tačiau eskadronas mūsų lauko sargybą apsupo ir visus sargybinius sukapojo. Vienam sargybiniui galva buvo perskelta į keturias dalis.

Eiliniui Moteliui Kacui jau negyvam lenkai žvėriškai įkišo kardą į burną ir apsuko taip, kad dešiniame žande liko skylė. Sukapotus sargybinius nurengė ir apiplėšė. Iš visų sargybinių gyvas išliko tik vieningas eilinis Benius Rimša, kuris buvo sunkiai sužalotas ir nuo žaizdų apalpęs.

Žuvo vyrai, bet visi garbingai. Ilgiau užtrukęs susišaudymas įspėjo kuopą ir ji suspėjo pasiruošti kautynėms.

Kas žino, gal sargybai pasitraukus lenkai būtų pasiviję ir sunaikinę sargybinius ir visą ketvirtąją kuopą. Tačiau dabar sargybinių drąsa ir pasiaukojimas išgelbėjo kuopą.

Nors kariams ašaros visai svetimas dalykas, tačiau nukau-

Ž I N I O S

apie karį, žuvusį ar mirusį nuo žaizdų kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės.

1. Pavardė Kacas
2. Vardas, tėvo vardas Mordekelis-Šerka
3. Dalis 11 p. Vilniaus p. 4 kuopa
4. Laipsnis eilinis
5. Kilimo vieta:
 - a) apskritis, miestas Paurage
 - b) valsčius, miestelis -
 - c) kaimas -
6. Amžius gim. 1901 m.
- *) 7. Mokslas raštingas
- *) 8. Verslas Vešininkas
9. Tautybė žydai
10. Tikyba Yraelis
- *) 11. Vedęs, nevedęs nevedęs

*) 12. Klausimą atsakoma, jei turima žinių.

Motelio Kaco žuvusio kario įskaitos kortelė.
1938 metai. LCVA.

12. Kada ir kur įstojo į kariuomenę 1922 m. spalį
11 p. Vilniaus p. 4 kuopa
13. Savanoris, mobilizuotas, pašauktas pašauktas
14. Ar buvo tarnavęs svetimoje kariuomenėje ir kurioje Netarnavo
15. Mirties aplinkybės Nukautas šaukiantis su lenkais-pašauktais
16. Mirties laikas ir vieta 1923 m. kovo m. 19 d.
ties kaimu Podlipkin
17. Kur palaidotas -
18. Ar apdovanotas Vyčio Kryžiumi Nedovanotas

Pridedami dokumentai ar jų nuorašai: Žiūkai
15 įsk. 11 p. Vilniaus p. N 8758-1923 m.

Antspaudas Adm. Majoras Rauteris
Kariuomenės Archyvo Viršininkas
(Dalis vado parašas)

tuosius apžiūrėjus ir pamačius tokį reginį, kur lietuviška narsa buvo susidūrusi su priešo žiaurumu, kuopos vadui ir kitiems kuopos kariams iš akių išriedėjo ašaros.

Einančiam ketvirtos kuopos vado pareigas Stasiui Puzinui pristatant didvyrius apdovanoti Vyties Kryžiais, apdovanojimo lape apie juos rašoma:

„11-ojo pėstininkų Vilniaus pulko ketvirtosios kuopos eiliniai Vladas Verpetas, Jonas Jeruckis, Echomas Štramas, Motelis Kacas ir Benius Rimša 1923 metų kovo 19 dieną, puolant lenkams Podlipkių kaimą, ištisą pusvalandį narsiai gynėsi, kol pritrūko šovinių.

Pritrūkę jų, puolė priešininką durtuvais ir čia visi garbingai žuvo.”

Motelis-Leiba Kacas buvo palaidotas Alytaus miesto žydų kapinėse. Šiuo metu kapo pėdsakų nėra likę.

Tuo tarpu labai norėtusi, kad vienintelė žinoma net dviejų žuvusių Vyties Kryžiaus kavaliierių-žydų palaidojimo vieta kaip nors būtų pagerbta.

Alytaus senosios žydų kapinės, kur palaidoti du žydai - Vyties Kryžiaus kavalieriai: Motelis Kacas ir Echomas Štramas.

Volfas Kaganas

1-ojo Gedimino pulko eilinis (1900-1941?)
apdovanotas dviem Vyties Kryžiaus -
1-ojo laipsnio Nr. 505 ir 2-ojo laipsnio Nr. 56

Volfas Kaganas, Michelio sūnus, gimė 1900 metais Marijampolės apskrities Balbieriškio miestelyje. Pagal profesiją – batsiuovys. Baigęs pradinės mokyklos dvi klases.

1919 metų balandžio 3 dieną mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę. 1-ojo pėstininkų Gedimino pulko skyrininkas. Dalyvavo kovose su visais Lietuvos nepriklausomybės priešais.

Pasižymėjo kautynėse su bolševikais 1919 metų rugpjūčio 24 dieną ties Asavitų kaimu Zarasų apskrityje.

Pirmajame pristatyme apdovanojimui Kryžiumi „Už Tėvynę“ buvo rašoma:

„Užimant Zarasų miestą, drauge su kitais buvo išsiųsti žvalgybon išaiškinti per varstą buvusių bolševikų pozicijas. Kariai nepaisydami smarkios šautuvų ir kulkosvaidžių ugnies, priešui nematant prislinko visai arti bolševikų apkasų. Sušukę „Valio“ puolė priešą. Bolševikai buvo išmušti ir pasileido bėgti. Karo grobio tarpe buvo lauko virtuvė.“

Kitame pristatyme šis žygdarbis aprašytas taip:

„Devintos kuopos eilinis Volfas Kaganas 1919 metų rugpjūčio 25 dieną kautynėse su rusais bolševikais ties Asavitų kaimu Zarasų apskrityje, nepaisydamas smarkios priešų ugnies, pirmas puolė atakon, tuo padrąsindamas kitus kuopos kareivius. Priešas tapo išmuštas iš stiprių senų rusų apkasų ir atsitraukė link Zarasų.“

1919 metų gruodžio mėnesį už bolševikų fronte parodytą narsą apdovanotas 1-ojo laipsnio Kryžiumi „Už Tėvynę“ Nr.505.

Antrajam apdovanojimui Volfas Kaganas buvo pristatytas du kartus, pirmąkart – kaip jaunesnysis puskarininkis:

Dviejų Vyties Kryžių kavalierius Volfas Kaganas - aukščiausiai už narsą pažymėtas žydų kilmės karys. 1919 m. Autoriaus archyvas.

1-ojo pėstininkų Gedimino pulko devintoji kuopa, kurioje tarnavo ir dukart Vyties Kryžiaus kavalierius Volfas Kaganas, Ukmergės apskrities Zubelių kaime. 1922 metai. Lietuvos centrinis valstybės archyvas.

„1919 metų lapkričio 23 dieną kautynėse su vokiečiais bermontininkais ties Radviliškiu jaunesnysis puskarininkis Volfas Kaganas, puldamas priešą pačiame

miestelyje, artilerijos sviedinio skelveldra buvo sužeistas, tačiau neapleido rikiuotės. Greitomis perrišęs žaizdą, toliau puolė kartu su kuopos vyrais, tuo padrąsindamas kitus. Priešas buvo išvytas iš Radviliškio.”

1-ojo Gedimino pulko vadas majoras Petras Genys, pristatydamas puskarininkį antrajam apdovanojimui, aprašė tai kiek vaizdingiau, tačiau ne visai tiksliai:

„Vyresnysis puskarininkis Volfas Kaganas jau ne kartą pasižymėjo drąsumu, toks buvo ir šiame 1919 metų spalio 24 dienos (?) mūšyje su bermontininkais. Lengvai kontūzytas, sužeistas rankon (nutrauktas piršto galas), su sudaužytu šautuvu, perplėštais drabužiais per 2–3 žingsnius nuo sprogiusio lauko artilerijos šovinio, nemetė savo vietos grandinėje, kol buvo pasiektas tikslas. Paskiau perrišęs žaizdą, liko kuopos eilėse ligi mūšio galo ir kuopos pakeitimo. Šiuomi parodė savo pasiaukojimą Tėvynės labui.”

1920 metų rugsėjo mėnesį už drąsą ir pasižymėjimą kautynėse prieš lenkus apdovanotas 2-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr.56.

Karo tarnybą baigė ir į atsargą paleistas 1921 metų balandžio 11 dieną. 1928 metais Volfas Kaganas gyveno Balbieriškyje.

Karininkas Motiejus Karaša jau emigracijoje Čikagoje rašė, kad „prie Girkalnio pagal žemės reformos įstatymą buvo gavęs 8 hektarų sklypą savanoris kūrėjas, Vyties Kryžiaus kavalierius, žydas Volfas Kaganas. Gražiai ir našiai ūkininkavo, augino šeimą. Vokiečiai paėmė jį ir jo šeimą. Lietuvių įstaigos, organizacijos, kaimynai dėjo pastangas jį ir šeimą išvaduoti.

Amerikos lietuvių spaudoje skaičiau, kad Kaganas ir šeima yra gyvi ir laisvi, gyvena Izraelyje. Atrodo, kad lietuvių užvestas gelbėjimas užsitęsė ir, vokiečiams pasitraukus, Kaganas su šeima liko gyvi.”

Deja, informacija netiksli – Volfas Kaganas, kaip ir absoliuti dauguma Lietuvos žydų, karo metais žuvo. Dėl žydiškos pavardės bei vardo populiarumo praktiškai neįmanoma atkurti žūties aplinkybių.

Belieka tik retoriškai paklausti – kam pakilo ranka prieš šį tiek nusipelnusį Lietuvos nepriklausomybei žmogų?

Balbieriškio miesteliui (iš kurio kilęs Volfas Kaganas ir kuriame, reikia manyti, jis gyveno karo pradžioje) reikia pasakyti gerą žodį – čia žydų nešaudė. Gal kad neatsirado potencialių žudikų.

Visus 350 Balbieriškyje gyvenusius žydus liepta pristatyti į Prienus. Įkurdino buvusiose kareivinėse – kartu su Prienų žydais. Prienų ir Balbieriškio žydus sušaudė miške prie senosios pieninės – per 50 metrų nuo plento į Birštoną.

KVIEČIAME

SPALIO 5 D. 12 VAL.
BALBIERIŠKIO SKVERE
PRIE SĖNIŪNIJOS

vyks iškilmingas Gedimino
pulko žydų tautybės kariui
savanoriui, nepriklausomybės
kovų dalyviui, dviejų
Vyties kryžių ordinų
kavaleriui Volfui Kaganui
ir Balbieriškyje gyvenusios
žydų bendruomenės
atminimo paminklinės
lentos atidengimas.

Renginio
rėmėjas
PRIENŲ
RAJONO
SĄVIVALDYBĖ

Renginio
organizatorius
PRIENŲ
RAJONO
SĄVIVALDYBĖ

Renginio
partneriai
BALBIERIŠKIO SĖNIŪNIJA,
BALBIERIŠKIO MIESTELIO TOLERANCIJOS CENTRAS,
BALBIERIŠKIO PAGRINDINĖ MOKYKLĄ,
BALBIERIŠKIO KLC

Balbieriškio miestas paminkliniu akmeniu su didvyrio portretu pagerbė savo narsųjį žemietį Volfą Kaganą. 2018 metai.

Žydų - Lietuvos kariuomenės naujokų priesaika.
1930 metai. Eugenijaus Peikštenio archyvas. .

Chaimas Kainovičius

3-ojo artilerijos pulko eilinis (1901-1941?)

apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 12156

Chaimas Kainovičius (Kanovičius), Berko sūnus, gimė 1901 metais Marijampolės apskrities Kalvarijos mieste.

1922 metų kovo 20 dieną buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo 3-ajame artilerijos pulke, dalyvavo mūšiuose su lenkais. Buvo pakeltas į grandinio laipsnį.

Šeštos baterijos vado pasirašytame pristatyme taikytojo Chaimo Kainovičiaus pasižymėjimas aprašytas taip:

„1923 metų vasario 17 dieną mūšyje ties Solomiankos ir Smaliukų kaimais, puolant mūsiškių 6-ajam Margio pėstininkų pulkui ir jam padedant mūsų baterijai, jaunas taikytojas pasižymėjo greitu ir tiksliau darbu prie patrankos. Tai davė galimybę baterijai palaikyti stiprią artilerijos ugnį.“

Žydų kario apdovanojimui tarpininkavo III divizijos vadas Ignas Musteikis.

1923 metų balandžio mėnesį už parodytą narsą kovose prieš lenkus ties Smaliukų kaimu apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi. Kryžius buvo įteiktas prieš iškilmingą 3-ojo artilerijos pulko rikiuotę 1923 metų vasarą.

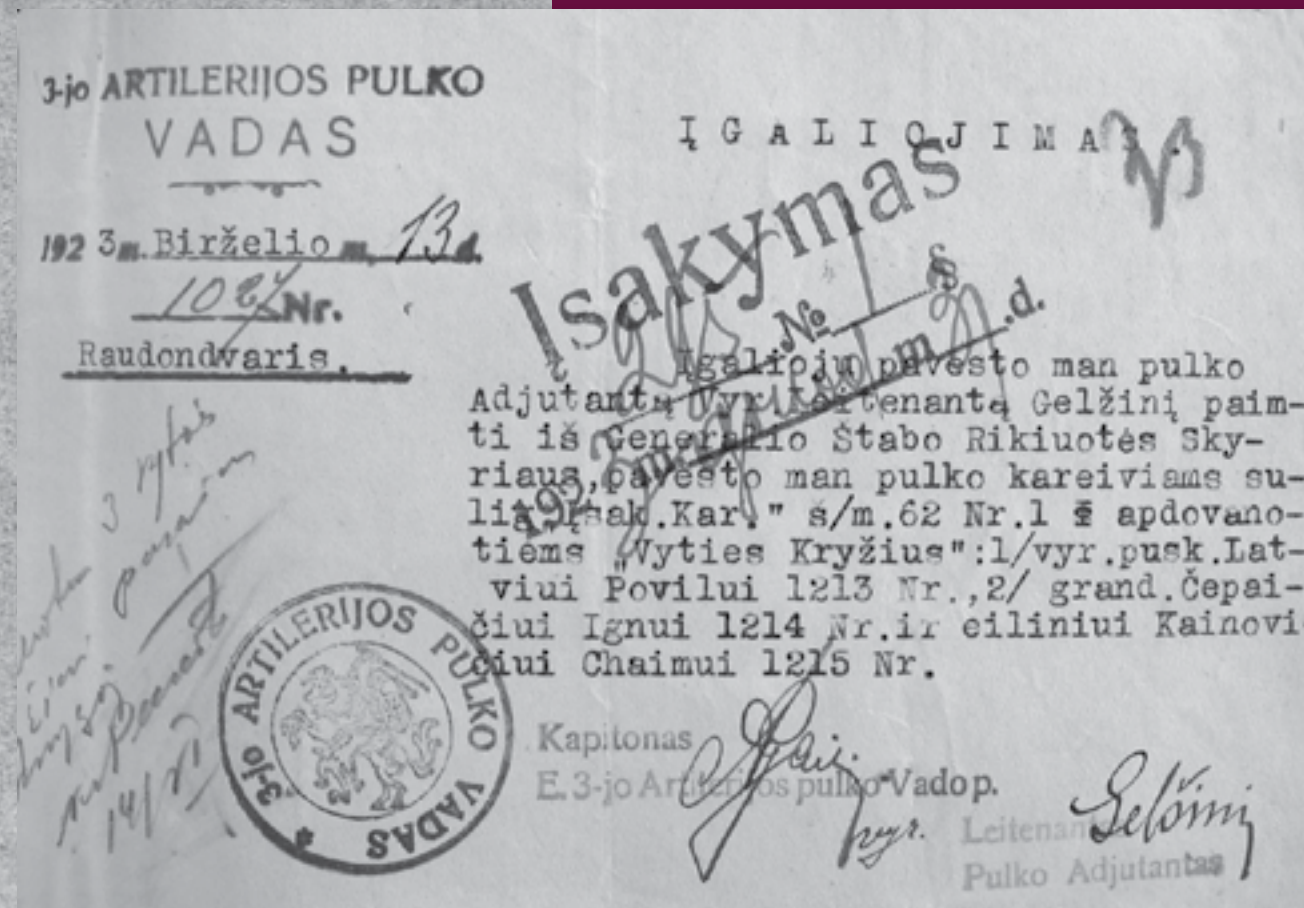
Iš karo tarnybos pulke buvo paleistas 1924 metų gruodžio 9 dieną. 1928 metais gyveno Marijampolės apskrities Kalvarijos miestelyje, Pilies gatvėje.

Tolesnis likimas nežinomas. Galima tik spėti, kad kaip ir daugelis Kalvarijos miestelio žydų Chaimas Kainovičius nacių ar jų stropių vietinių pagalbininkų sušaudytas – spėjama, Marijampolėje.

Vyties Kryžiaus kavalerius, žydų kilmės artileristas Chaimas Kainovičius. 1924 metai.

3-ojo artilerijos pulko įgaliojimas paimti iš Generalinio štabo Rikiuotės skyriaus Chaimo Kainovičiaus apdovanojimą. 1923 metai. LCVA.

Isakas Kantaravičius

karo valdininkas (1895-1924)

apdovanotas antrosios rūšies Vyties Kryžiaus ordinu

Isakas Kantaravičius (Kontoravičius) gimė 1895 metų birželio 11 dieną Kaune.

1916 metais baigė Gomelio miesto gimnaziją. Pirmąjį pasaulinį karą praleido Rusijoje. 1918 metais pabėgo iš bolševikų revoliucijos apimtos krašto į Lietuvą.

1919 metų sausio 22 dieną savanoriu stojo tarnauti į Kauno miesto komendantūrą. Paskirtas valdininku ypatingiems pavedimams. 1919 metų birželio 2 dieną pasiūstas į komandiruotę į Liepoją. Iš Latvijos grįžo rugsėjo mėnesį. 1919 metų lapkričio 23 dieną išbrauktas iš karo tarnautojų sąrašo.

Iki 1921 metų tarnavo Kauno miesto ir apskrities karo komendantūroje. Išėjęs iš kariuomenės, dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Berlyne.

Mirė 1924 metais Šveicarijoje.

1928 metų vasario 3 dieną buvęs Kauno komendantūros adjuntas inžinierius majoras Antanas Novickis parašė slaptą raportą Krašto apsaugos ministerijos Administracijos valdybos viršininkui Jonui Mačiulaičiui, jį paskyręs Isako Kantaravičiaus nuopelnams:

„Iš pat pradžių Kauno Komendantūros organizavimo dienų nuo 1919 metų sausio pradžios Komendantūroje ypatingiems reikalams karininko titulu dirbo karo valdininkas Isakas Kantaravičius.

Jis daug padėjo Komendantūros sunkiame darbe santykiuose su vokiečių okupacine karo valdžia. Mokėdamas gerai vokiečių kalbą ir būdamas gerai išsilavinęs ir išauklėtas, jis mokėdavo sumaniai tarpininkauti bekytančiuose tarp lietuvių ir vokiečių konfliktuose. Iš atskirų faktų prisimenu, kaip jis likvidavo nesusipratimą su vokiečiais dėl vokiškų iškabų mieste nuėmimo. Jis ne kartą siunčiamas stabdyti ardymą geležinkelių, kuriuos vokiečiai buvo pardavę ir bandė išardyti. Jis drauge su kitais Komendantūros karininkais naktimis nemiegodavo Komendantūroje, kuomet būdavo žinių apie pasiryžimą spartakistų mus nugin-

Didelius darbus santykiuose su okupacine vokiečių valdžia atlikęs karo valdininkas Isakas Kantaravičius. 1920 metai.

kluoti. Niekuomet jis nesiskųsdavo pavargęs esąs - kiekvieną įsakymą kuo stropiausiai išpildydavo.”

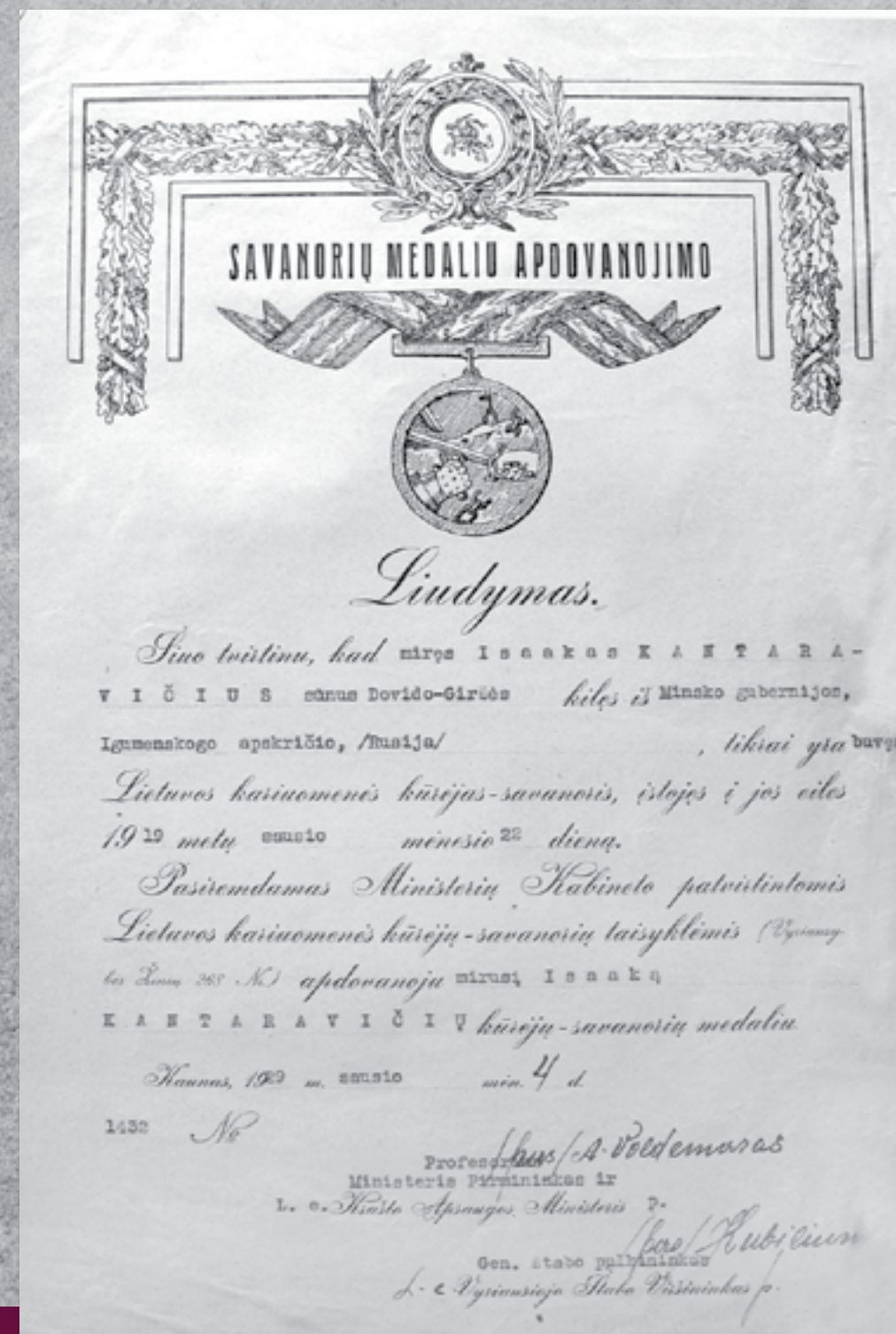
Ant šio rašto uždėta KAM Administracijos valdybos viršininko pulkininko leitenanto Jono Mačiulaičio rezoliucija:

„Majoro Novickio iškeltą reikalą pilnai galiu patvirtinti. Man pačiam keletą kartų su Kantaravičiumi teko su vokiečiais tartis dėl santykiavimų mūsų ir vokiečių karių nustatymo. Kantaravičius su ypatinga energija gynė mūsų pasiūlymus. Galima manyti, nė vieno konflikto su vokiečiais nebuvo, kur Kantaravičius nebūtų jo likvidavime dalyvavęs. Nors jis žydas, bet taip buvo išauklėtas, taip taktiškai elgėsi, kad aš ilgai nesupratau, kad jis žydas – bet ir sužinojęs nenustojau jo branginti.

Paskui jis pasiliuosavo, išvyko Šveicarijon ir tenai mirė liko jo seni tėvai ir dvi seserys, gyvena Kaune. Pilnai vertas apdovanojimo Vyties Kryžiumi.“

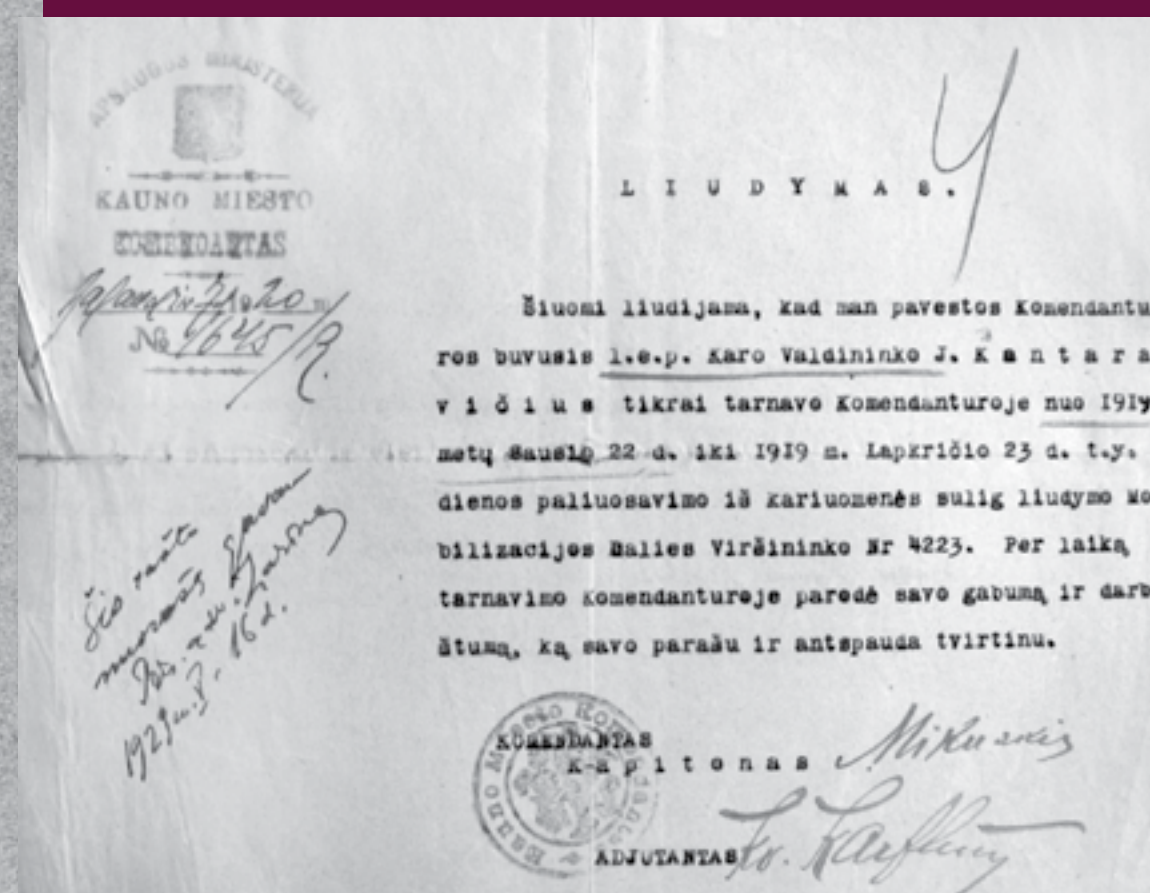
1928 metų gegužę apdovanotas antrosios rūšies Vyties Kryžiaus 3-ojo laipsnio ordinu, tuo tapdamas vieninteliu asmeniu, antrosios rūšies Vyties Kryžiaus ordinu apdovanotu po mirties.

1929 metais Isakas Kantaravičius po mirties pripažintas ir Lietuvos kariuomenės kūrėju-savaniu.

Isakui Kantaravičiui po mirties išduotas Savanoriu medalio liudijimas. 1929 metų sausio 4 d. LCVA.

Kauno karo komendanto Juozo Mikuckio liudijimas apie Isako Kantaravičiaus tarnybą. 1920 metai. LCVA.

Lipas Kopanskis

4-ojo Mindaugo pulko eilinis (datos nežinomos)
apdovanotas Vyties Kryžiaus 3-ojo laipsnio ordinu

Lipas Kopanskis (Kupanskas) gimė Trakų apskrities Valkininkų valsčiaus Palielukio kaime – šiandieninėje Jakėnų seniūnijoje. Galima spėti, jog buvo apie 1897 metų gimimo. Pagal profesiją – žemdirbys.

1920 metais pašauktas stojo į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo 4-ajame Mindaugo pulke.

1922 metų vasarą (jau po formalios demobilizacijos) 4-ojo pulko vadovybės pasiūstas į pagalbą Neutraliojoje zonoje veikusiems partizanams. Pradžioje atsakomybę prisiėmė pulko vadas Jonas Variakojis, vėliau „partizanų“ akcija buvo palaiminta ir karinės vadovybės. Į civiliai perrengtų kareivių būrį buvo sąmoningai atrenkami tautinių mažumų atstovai.

Kadangi Širvintų gyventojų dalį sudarė žydai, Lipas Kopanskis jų tarpe tikrai neišsiskyrė, ir Lietuvos vadovybė galėjo nebijoti, kad pakliuvęs į nelaisvę lenkams Lipas Kopanskis galėtų tapti gyvu liudininku apie paliaubas su Lenkija laužančią Kauno vyriausybę.

„Lenkų partizanai“ buvo tokie patys reguliarių Lenkijos dalinių ulonai, aprengti valstietiškomis sermėgomis.

1923 metų vasario 9-ąją Lipas Kopanskis iš Širvintų liaudies milicijos II rajono pervestas į 7-ąją partizanų grupę.

1928 metų gegužę apdovanotas Vyties Kryžiaus 3-ojo laipsnio ordinu už narsų veikimą 4-ojo pėstininkų Mindaugo pulko partizanų gretose Neutraliojoje zonoje Širvintų-Giedraičių rajone 1922-1923 metais.

Vėlesnis likimas nežinomas.

Civiliai aprengti Lietuvos kariai, jau po paliaubų slapta veikę prieš lenkus Neutraliojoje zonoje. 1923 metai.

9-ojo pėstininkų Vytenio pulko žydų karių priesaika. Centre - karo kapelionas rabinas. 1926 metai. Lietuvos centrinis valstybės archyvas.

8-ojo Vaidoto pulko orkestras (kuriame grojo daug žydų karių) prie Stasio Montvilo teatro Panevėžyje. 1922 metai. Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus.

Hackelis Kriceris

2-ojo Algirdo pulko eilinis (1899-1919)

apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 280

Hackelis (Elchononas, Chononas, Chonelis, Honelis) Kriceris, Chaimo sūnus, gimė 1899 metų rugsėjo 19 dieną Kauno mieste. Tėvai anksti mirė, todėl gyveno Žydų našlaičių namuose, ten praleidęs nuo 1907 iki 1917 metų.

1919 metų birželio 4 dieną savanoriu įstojo į Kauno komendantūros dalinį. Paskirtas tarnauti į ketvirtą kuopą, tačiau jau birželio 20 dieną iškeltas Atskirosios brigados vado žinion. Į 2-ąją pėstininkų Algirdo pulką buvo pervestas 1919 metų birželio 29 dieną, paskirtas į šeštą kuopą.

Nukautas 1919 metų liepos 9 dienos kautynėse su bolševikais ties Raudine Latvijoje. Įsakymas pulkui apie tai buvo paskelbtas su geroku pavėlavimu – tik 1929 metais.

Pulko vado pasirašytame pristatyme šeštos kuopos eilinio Hackelio Kricerio pasižymėjimas aprašytas taip:

„Pristatytas už ištvermę ir drausmę mūšyje ties Rautenze. Visą laiką šaudydamas stacionomis ir mirtinai sužeistas, nepakėlė didelio triukšmo, o pildydamas įsakymą nekenkti sveikiems šauliams, išsiėmęs vaistus, ramiai laukė savo paskutinės valandos.“

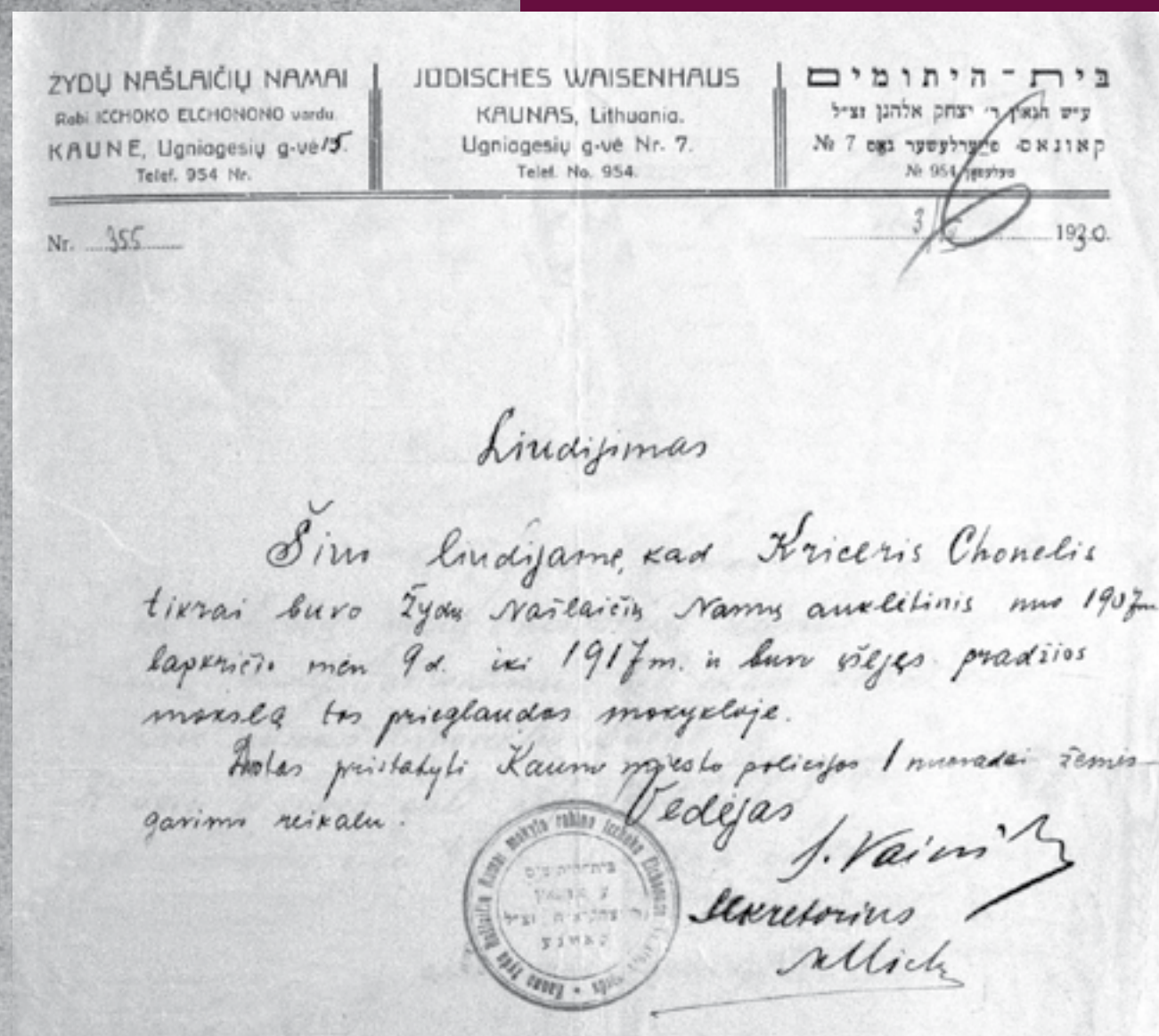
1919 metų lapkričio mėnesį jis už narsą ir pasiaukojimą kovose su bolševikais Dauguvos fronte po mirties apdovanotas 1-ojo laipsnio Kryžiumi „Už Tėvynę“.

Kryžių 1929 metais atsiėmė kario našlė Reizė Kricerienė. Spėjama, kad žuvęs eilinis Hackelis Kriceris palaidotas Rokiškio rajono Aleksandravėlės kapinėse.

Nepriklausomybės kare kovojusių žydų savanorių garbės ženklas „Už nuopelnus Sajungai“. 1938 metai.

Žydų našlaičių namų liudijimas apie Hackelį Kricerį. 1930 metai. LCVA.

Calelis Kurceras

8-ojo Vaidoto pulko eilinis (1901-po 1946)

apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 1149

Calelis Kurceras (Kurcevas, Kurca, Kurzer), Leibos sūnus, gimė 1901 metais Utenos apskrityje, Debeikių miestelyje. Pagal profesiją – prekybininkas.

1919 metų birželio 2 dieną savanoriu stojo į 8-ąjį pėstininkų Vaidoto pulką. 1919 metais dalyvavo kautynėse su bolševikais, 1920 metais – su lenkais.

1920 metų lapkričio 21 dieną prie Šešuolėlių dvaro pirmos kuopos eiliniai Stasys Zesas, Vincas Kisielius ir Calka (Calelis) Kurceras pirmieji puolė atakon, dukart perbrido per Širvintos upę ir visu narsumu puolė veikiantį lenkų kulkosvaidį. Kulkosvaidis su visais prietaisais ir buvo paimtas. Jų narsa ir energingumas sukėlė pas lenkus didelę paniką, o mūsų kareivių tarpe pakėlė drąsą.

1921 metų sausio mėnesį už šį žygdarbį lenkų fronte apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi.

Vaidoto pulke eilinio laipsniu 1921 metų lapkričio 1 dieną (kitais duomenimis – 1922 metų balandžio 13 dieną) ir baigė karinę tarnybą. Po paleidimo iš kariuomenės nurodo niekur nedirbęs.

Savanorių sąjungos anketoje Calelis Kurceras save vadina savamokslu, o taip pat žemdirbiu, neturinčiu jokio kilnojamo ir nekilnojamo turto. Taip pat rašo, kad kaip savanoris jokios žemės nėra gavęs.

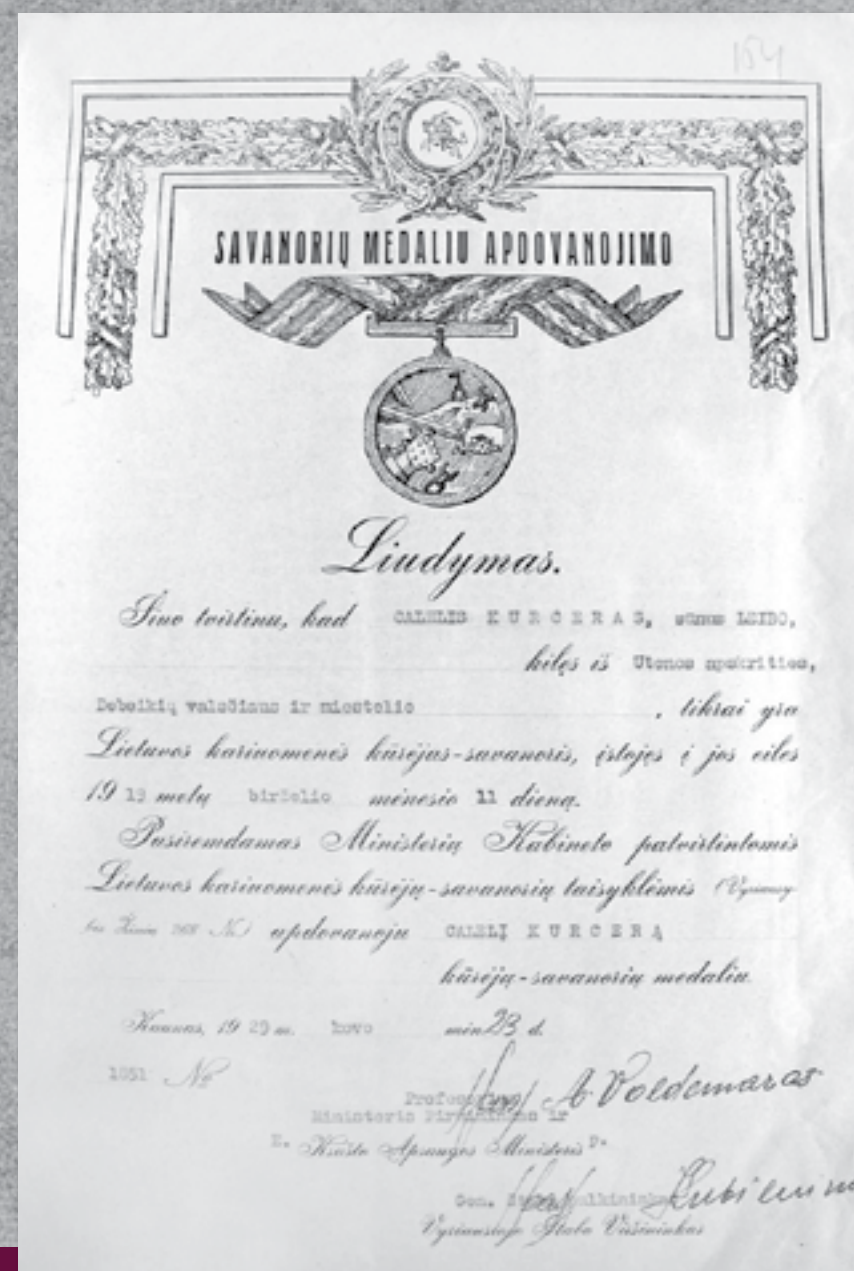
1925 metais dar gyveno Debeikių miestelyje.

Anketos pildymo metu – 1927 metais – gyveno Kaune, Nemuno gatvėje Nr.19 (vėliau – Vaisių gatvė Nr.4). 1924 metų lapkričio 7 dieną Utenoje apsivedė Chaną Rimerytę. Su žmona augino sūnų Michoelsą.

1933 metais registruotas Kaune, Rotušės aikštė Nr.2 bt. 6. Dirbo akcinėje bendrovėje „Maistas“ darbininku. Turėjo 15 arų žemės sklypą Degtukų gatvėje.

Caleliui Kurcerui priklausęs Vyties Kryžius Nr.1149.
Nacionalinis M.K.Čiurlionio dailės muziejus.

Caleliui Kurcerui įteikto Savanorio medalio liudijimas
Nr.1851. 1929 m. LCVA.

1927 metų lapkričio 1 dieną Calka Kurceras buvo priimtas į Lietuvos kariuomenės savanorių sąjungą.

1929 metais jam pripažintas kūrėjo-savanorio statusas ir įteiktas Savanorio medalis (liudijimas Nr.1851).

Calelio Kurcero likimas, kaip ir daugelio žydų kilmės Lietuvos kariuomenės didvyrių, nutrūko Antrojo pasaulinio karo metais. Kurcero pavardė dar šmėkštelėjo Kauno geto žydų policijos sąrašuose.

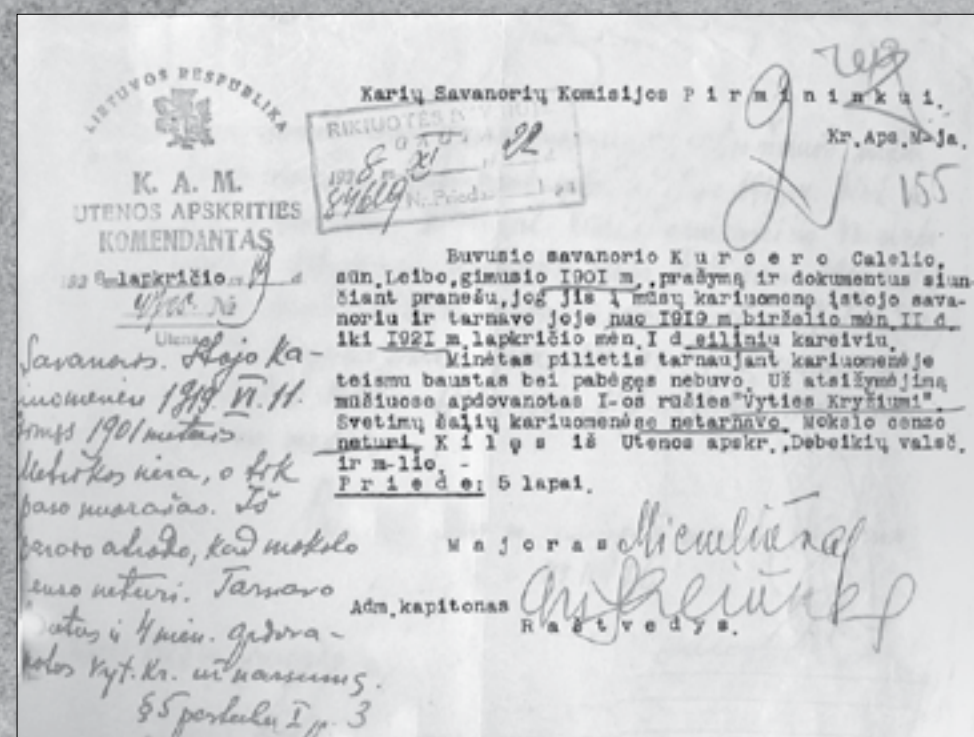
Kaip žinoma, visi Kauno geto policininkai (jų buvo apie 130) buvo suimti 1944 metų kovo 27 dieną naikinant getą. 40 iš jų buvo nukankinti gestape tardymų metu (reikalaujant išduoti pasipriešinimo organizatorius). Kiti buvo sušaudyti IX forte arba išvežti į Osvencimą.

Tačiau internetu pasiekiamuose Jungtinių Valstijų archyvuose įrašyta, kad 1901 metais gimęs laisvos profesijos kaunietis Calelis Kurceras 1946 metais užregistruotas kaip išsigelbėjęs nuo Holokausto (*Survivor names printed in Sharit Ha-Platah, 1946*).

Tolesnis Vyties Kryžiaus kavalieriaus likimas nėra žinomas.

Vyties Kryžiaus kavalieriui Caleliui Kurcerui, tarnavusiam Kauno geto policijoje, vis dėlto pavyko išvengti mirties Holokauste. 1932 metai.

Utenos apskrities komendanto pažyma apie Vyties Kryžiaus kavalieriaus Calelio Kurcero tarnybą. 1928 m. LCVA.

Liba Mednikienė

civilė pilietė (1875-1941)

apdovanota antrosios rūšies Vyties Kryžiaus ordinu

Liba Mednikienė (Mednik), Leizerio duktė, gimė apie 1875 metus Ukmergės apskrities Gelvonų valsčiaus Jaskaudžių kaime. Pagal profesiją - prekybininkė.

Gyvendama Širvintose, karo su lenkais metais rinko karines žinias ir teikė Lietuvos kariuomenei bei partizanams, siuntė lietuviams lenkų štabų dokumentus ir pinigus. Dažnai žvalgybinę medžiagą rinko per savo tautiečius žydus, buvojusius lenkų okupuotoje Lietuvos dalyje. Apie viską pranešdavo lietuvių partizanų vadams.

Mūšių metu saugodavo pas save partizanų paliekamas stambias pinigų sumas (knygoje apie Širvintų valsčių „Širvintos“ aprašytas atvejis, kai lenkams staigiai įsiveržus į Širvintas, pas L. Mednikienę buvo palikta stambi pinigų suma, kurią moteris vėliau grąžino lietuvių karinei vadovybei). Jos žinioje buvo ir Neutraliojoje zonoje veikiančių partizanų šovinių ir granatų atsarga. Dažnai „*pati išdavinėjo mūšių metų partizanams šovinius ir bombas*“. Jos bute lietuviai partizanai gaudavo prieglobstį, čia buvo ir jų štabas.

Po Nepriklausomybės karo dirbo prekybininke. Buvo labai gerbiama Širvintų miestelyje.

Toje pat knygoje apie Širvintų valsčių aprašytas Prezidento Antano Smetonos apsilankymas miestelyje. Nepriklausomybės aikštėje buvo pastatyti gražūs vartai. Abiejose gatvės pusėse, prie vartų, stovėjo mokiniai, mergaitės mėtė po kojomis Prezidentui gėles, o jis su Mednikiene už parankės įžengė pro tuos vartus ir ėjo toliau per Širvintas.

Vyties Kryžiaus ordino kavalierė žydų prekybininkė Liba Mednikienė. 1928 m.

Be Vyties Kryžiaus, 1929 metų rugsėjo mėnesį dar buvo apdovanota Nepriklausomybės medaliu.

Širvintų miestelio istorijos tyrinėtojo Stanislovo Dačkos teigimu, Liba Mednikienė kartu su kitais miesto žydų tautybės gyventojais karo pradžioje, 1941-ųjų ankstyvą rudenį, buvo sušaudyta Pivonijos šile. Buvęs mokytojas girdėjęs pasakojimą, kad prieš egzekuciją, nusipelnusiai širvintiškei buvo pasiūlyta gyvybė, tačiau ji atsisakė pasigailėjimo, pasilikusi kartu su šeima ir kaimynais. Nors kas tai galėjo papasakoti – juk vieninteliai liudininkai buvo budeliai...

Pivonijos miške iš viso buvo sušaudyta apie 12 tūkstančių Ukmergės krašto žydų.

Kita Širvintų istorijos žinovė bibliotekininkė Emilija Dalinkevičiūtė prisimena prieškaryje buvusią Libos Mednikienės parduotuvėlę.

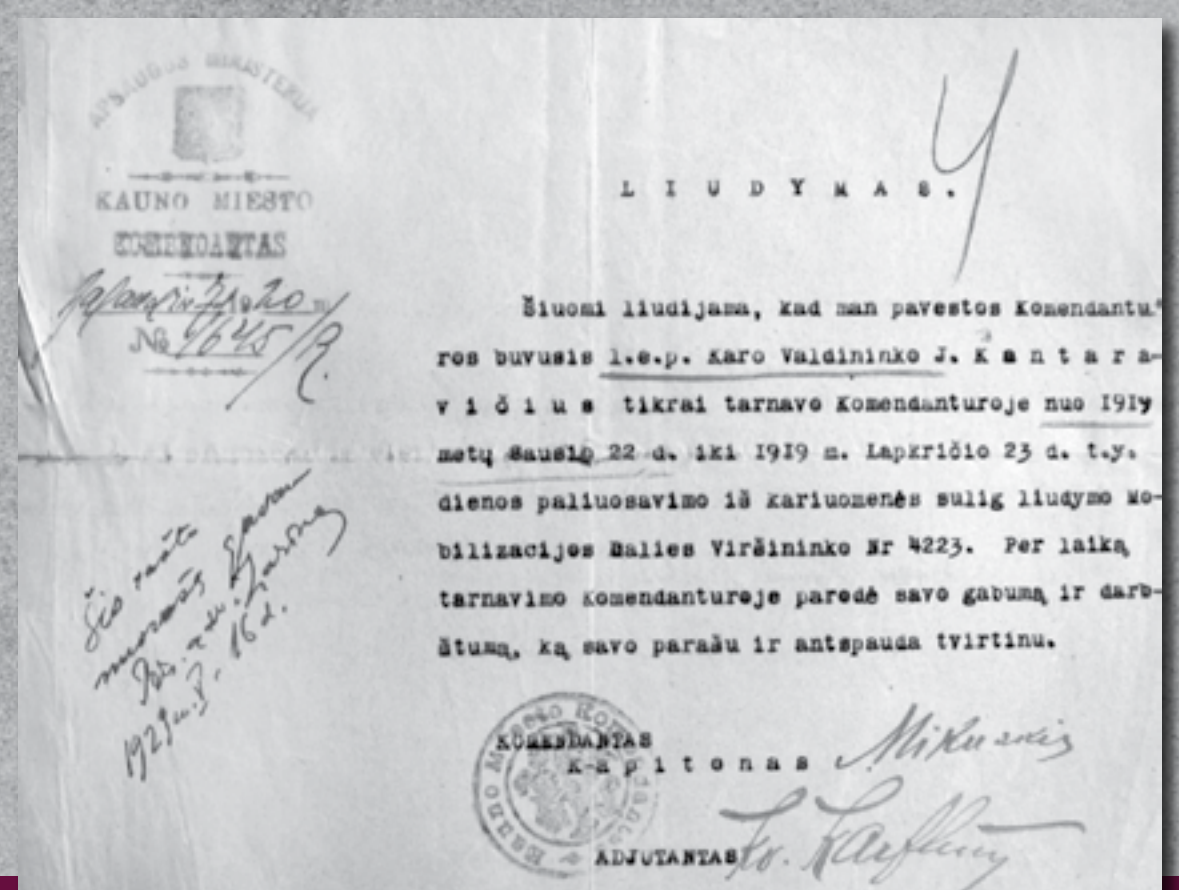
Ji taip pat patvirtina, kad kaimynė Liba buvo savotiška miestelio įžymybė, tačiau sako, kad jos šeima buvo išvežta į Pivonijos girią jau likviduojant paskutinius Širvintų žydus – ligi tol sušaudžius visą geto jaunimą. Prieš tai juos varė dirbti Šešuolėlių dvare, į Rukšos malūną ir lentpjūvę. Tai galėjo būti apie 1942 metų antrąją pusę.

Miestelio gyventojai su tyliu gailesčiu laukė – o gal Libos Mednikienės neveš... Išvežė. Paguoda nebent ta, kad šaudė ne kaimynai - ne širvintiškiai.

Labai tikimės, kad ši paroda primins apie drąsią Širvintų moterį. Tikime ir tuo, kad pavyks užbaigti ir jos atminimo lentą Širvintų centre.

Romo Kvinto sukurta Libos Mednikienės paminklinė lenta Širvintų miestui. 2013 m. Autoriaus nuotr.

Ukmergės apskrities komendanto nurodymas įteikti Libai Mednikienei Nepriklausomybės medalį. 1929 m. LCVA.

Ignotas Rozenbergas

2-ojo Algirdo pulko eilinis (1898-nežinoma)

apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 416

Ignas Rozenbergas (Rozenbergeris), Giršos sūnus, gimė 1898 metų lapkričio 11 dieną Marijampolės mieste (kitais duomenimis – 1899 metais Marijampolės apskrities Šunskų valsčiaus Tarpučių kaime).

Turėjo du brolius ir tris seseris. Baigė pradžios mokyklą. Žydas, pagal tikėjimą – judėjų. Pagal profesiją – žemdirbys.

1919 metų sausio 2 dieną (kitais duomenimis – 1918 metų gruodžio 27 dieną) savanoriu stojo į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo 2-ojo pėstininkų Algirdo pulko pirmoje, vėliau – pirmoje ir trečioje kulkosvaidžių kuopose, 3-ojo pėstininkų Vytauto Didžiojo pulko žvalgų ir kulkosvaidžių komandose.

1919 metų vasario mėnesį išvyko į frontą, į Jiezno apylinkes. Netoli Jiezno mūsų kuopa sustojo. Pirmas būrys pradėjo pulti bolševikus Jiezne. Jie stipriai laikėsi. Būriui teko trauktis. Paskutinieji pasitraukė būrininkas Plioplys, jaunesnysis puskarininkis Kučinskas ir eilinis Rozenbergas. Visiems jau pasitraukus, jie dar taikliai šaudė į priešą.

Kitą dieną po pietų mūsų kariai pakartotinai puolė Jiezną. Bolševikus pavyko išmušti. Jie paliko nukautų, sužeistų ir gerokas jų skaičius pateko į mūsų nelaisvę. Mūsų vyrai, pamiršę net nuovargį, džiaugėsi apspitę paliktus bolševikų šautuvus, kuprines ir karinę mantą.

1919 metų pavasarį eilinis Ignotas Rozenbergas buvo perkeltas į Kėdainius ir paskirtas kulkosvaidininku. Kėdainių apylinkėse jam teko dalyvauti keliose kautynėse prieš bolševikus.

Vyties Kryžiaus kavaliarius Ignas Rozenbergas.
1933 metai. LCVA.

Nėra jokių žinių apie tolesnį Igno Rozenbergo gyvenimą. Ar spėjo jis išvengti baisiosios Lietuvos žydų katastrofos?

R.

Nario bilieto № 186 מיסגילידס-קארטע

Ramo Lely Zydy karių, dalyvavusių Lietuvos Nepriklausomybės atvadavime, sąjungos valdybai.

דער פארוואלטונג פון פארבאנד פון די יידן אנטוויקלענער אין דער באפרייאונג פון ליטע.

asis pareiškimas — איינטריטס-קארטע

Prašau priimti mane sąjungos ^{aktyvia} _{pasyvia} nariu. Duodu apie save šias žinias:

איך בעט מיר אנטוויקלענער פאר אן ^{אקטיוו} _{פאסיב} מיסגיליד פון פארבאנד. זענען זיך טייל אין מיט פאלגנדע יודעות:

- Pavardė Stasys Bergas פאמיליענאמען
- Vardas ir tėvo vardas Ignas S. Giršo נאמען און פאטערס נאמען
- Gimęs 1898 m. — mėn. — d. יאר — חודש — טאג
- Tarnavo Lietuvos kariuomenėje nuo 1918 ligi 1921 m. — בוי — פון — קעניגס אין דער ליטווישער ארמיי

Ar įstojo savanoriai, arba kaip pašauktas? Savanoris kūrėjas

Ar įeina į sąjungos dalį? 2 p. g.

Tarnybos laipsnis 3. Art. l. pulk.

Kokiose kovose dalyvavo —

Sužeistas —

Pasilžymėjimai —

Igno Rozenbergo anketa stojant į Žydų karių sąjungą. 1933 m.
Lietuvos centrinis valstybės archyvas.

7-ojo pėstininkų kunigaikščio Butegeidžio pulko karių žydų rikiuotė, prieš priimant priesaiką. Klaipėda, 1929 metai. Vytauto Didžiojo karo muziejus.

Žydų karių sąjungos Kauno skyrys žygiuoja į Karo muziejaus sodelį įteikti 2-ajam Algirdo pulkui už suaukotas lėšas nupirtus šautuvus. 1938 metų gegužės 15 d. Lietuvos centrinis valstybės archyvas.

Respublikos Prezidentas Antanas Smetona Kauno Prezidentūros kiemelyje įteikia vėliavą Žydų karių sąjungai. 1934 metų gruodžio 9 diena. Merio Smečėchausko nuotrauka LCVA.

Chaimas Silkneris

Baltarusių bataliono eilinis (1898-po karo)
apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 654

Chaimas-Giršas Silkneris, Abraomo sūnus, gimė 1898 metų lapkričio 5 dieną Kaune (Kaunas, Sodų gatvė Nr.26). Pagal profesiją – graveris. Raštingas. Tėvai vėliau gyveno Vilkijos mieste lyje.

Prasidėjus pasauliniam karui, buvo mobilizuotas ir vienerius metus tarnavo Rusijos kariuomenės 24-ajame Suomijos šaulių pulke.

1919 metų gegužės 9 dieną pašauktas stojo į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo Baltarusių batalione. Dalyvavo kovose bolševikų fronte.

Fronte Ch. Silkneris, kaip prityręs karys, dažnai patekdavo į žvalgybas ir dažnai eidavo į priešo užnugarį. 1919 metų pabaigoje ties Daugpiliu vienuolika mūsų drąsių kareivių (jų tarpe ir eilinis Ch. Silkneris) su durtuvais išmušė iš pozicijų kulkosvaidžiais ir šautuvais apsiginklavusį priešą.

Kryžiaus „Už Tėvynę“ apdovanojimo lape apie Chaimą Silknerį rašoma:

„1919 metų rugpjūčio 28 dieną puolant Cegelnios kaimą, karininko Povilo Lasinsko vadovaujami, jaunesnysis puskarininkis Aleksiejus Mazolas ir eiliniai Aleksandras Romeika ir Chaimas Silkneris apsupo namą, kuriame buvo priešo baterijos vadas su šešiais ryšininkais ir sekėjais. Juos visus nugalėjo ir priverstė priešo bateriją nutilti“.

Baltarusių kuopos vado pulkininko Vladimiro Michailovskio pasirašytame pristatyme apdovanojimui sakoma, kad *„1919 metų rugpjūčio 28 dieną puolant Cegelnios kaimą, Romeika ir Silkneris kartu su praporščiku Lasinsku apsupo namą, kuriame buvo priešo baterijos vadas su šešiais telefonistais ir stebėtojais. Visus juos iš trumpo nuotolio nukovė. Tuo bolševikų artilerijos baterija priversta nutilti. Šios atakos metu Aleksiejus Mazolas buvo sunkiai sužeistas.“*

1919 metų lapkričio mėnesį už narsą bolševikų fronte apdovanotas 1-ojo laipsnio Kryžiumi „Už Tėvynę“.

Graveris Chaimas Silkneris. 1922 metai.
Kauno apskrities archyvas.

1920 metų rugsėjo 4 dieną buvo vėl pašauktas į kariuomenę, tarnavo eiliniu 2-ojo pasienio pulko penktoje kuopoje. 1921 metų lapkričio 27 dieną gydytojų komisijos prie Karo ligoninės sprendimu iš karo tarnybos galutinai paleistas.

Iš prigimties silpnų nervų, eilinį Chaimą Silkinerį rikiuotėje pradėjo kankinti nervų priepuoliai. Liga sustiprėjo ir bataliono vadas Ch. Silkinerį išsiuntė karo ligoninėn. Išėjęs iš kariuomenės, Silkineris iš pradžių pateko į sunkią padėtį. 1929 metų balandžio mėnesį Karo invalidams šelpti komitetas pripažino, kad savanoris Chaimas Silkineris „yra nu-stojęs šimto nuošimčių darbingumo, kaip psichiniai susirgęs sąryšyje su tarnyba”.

Tuomet jis kreipėsi į Karo invalidų sąjungą pagalbos. Ši jam buvo suteikta - buvo priimtas į karo invalidų bendrabutį (Kaune, Juozapavičiaus prospektas Nr.98). Tuo laiku Karo invalidų sąjunga organizavo invalidų dirbtuves, kuriose buvo ir gravi-rių dirbtuvė.

Dalyvavo Žydų karių, dalyvavusių Lietuvos Nepriklausomybės atvadavime, sąjungos veikloje.

Kur praleido Antrąjį pasaulinį karą – nėra žinoma. Bet internetu pasiekiamuose Jungtinių Valstijų archyvuose pavyko aptikti publikaciją, kurioje teigiama, kad 1945 metais Chaimas Silkineris iš Kau-no užregistruotas kaip išsigelbėjęs nuo Holokausto (*Register of survivors printed in Pinkas HaNitzolim, Vol. I and II, page 162, file 24366*).

Tolesnis Vyties Kryžiaus kavalieriaus likimas nėra žinomas.

Talentingas graveris, Vyties Kryžiaus kavalierius Chaimas Silkineris. 1933 m. Nuotrauka iš Žydų karių sąjungos anketos. Lietuvos centrinis valstybės archyvas.

Izaokas Sinkevičius

6-ojo Margio pulko eilinis (1900-nežinoma)
apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 921

Izaokas (Isakas, Izakas) Sinkevičius, Jankelio sūnus, gimė 1900 metais Marijampolės apskrities Kalvarijos mieste.

1919 metų lapkričio 5 dieną buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę, į Marijampolės batalioną. Vėliau tarnavo 6-ajame pėstininkų Margio pulke, antroje kuopoje. Dalyvavo kovose su lenkais ties Lipsku. Pasižymėjo ir malšinant Panemunės kareivių sukilimą.

Pristatyme apdovanojimui sakoma:

„Eilinis Izaokas Sinkevičius per 1920 metų vasario 21-23 dienų 2-ojo atsargos bataliono sukilimą drąsino savo tautiečius žydus prieš sukilėlius ir buvo geru pavyzdžiu kitiems. Per vasario 23 dienos antpuolį įsiveržė į Panemunę malšino savo tautiečius – sukilėlius kareivius ir gražiai atliko savo pareigą prieš sukilėlius.“

1920 metų gegužės mėnesį už parodytą narsą malšinant 1920 metų vasario sukilimą Panemunėje apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi.

1926 metų gruodį registruojant Vyties Kryžiaus kavalierius, gyveno Kalvarijos miestelyje, 1928 metais – Trakų apskrities Onuškio miestelyje.

Tolesnis kavalieriaus likimas tiksliai nežinomas.

Yra žinių, kad po 1928 metų Izaokas Sinkevičius emigravo į Pietų Ameriką – Argentiną. Kauno laivų bi-lietų agentūros archyve fiksuota, kad 27 metų amžiaus Izaokas Sinkevičius 1928 metų spalio 29 dieną su laivu „Desbado“ iš Kauno per Prancūzijos Šerburo uostą išvyko į Buenos Aires.

Vyties Kryžiaus kavalierius eilinis Izaokas Sinkevičius.
1920 metai. Viliaus Kavaliausko archyvas.

Žydų atsargos karininkų sąjungos ženklas.

Borisas Strasburgas

3-ojo Vytauto Didžiojo pulko gydytojas (1887-1944)
apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 1235

Borisas (Berelis) Strasburgas, Izraelio sūnus, gimė 1887 metų spalio 7 dieną Ariogalos mieste. Tėvai turėjo garinę lentpjūvę.

Mokėsi žydų mokykloje Ariogaloje. 1913 metais baigė Berno universiteto Medicinos fakultetą Šveicarijoje. 1915 metais išlaikė valstybinius egzaminus prie Charkovo universiteto.

1915 metų sausio 11 dieną mobilizuotas į Rusijos caro kariuomenę ir paskirtas eiliniu į 96-ąjį pėstininkų atsargos batalioną. Paskirtas sanitaru į perrišimo punktą.

Nuo 1916 metų sausio 15 dienos pakeltas į gydytojus ir tarnavo 9-ajame Novo-Ingermanlando pulke. Pakeltas medicinos tarnybos kapitonu. 1917 metų vasario 27 dieną fronte buvo apnuodytas dujomis iš austrų artilerijos sviedinių.

Karo tarnybą caro kariuomenėje baigė 1918 metų kovo 23 dieną.

Už narsą kovose su austrų kariuomene Galicijoje buvo apdovanotas Šv. Stanislovo 3-ojo laipsnio ordinu su kardais ir bantū, Šv. Anos 4-ojo laipsnio ordinu su užrašu „*Už narsumą*“, 3-ojo laipsnio ordinu su kardais ir bantū, 2-ojo laipsnio ordinu su kardais.

1920 metų sausio 12 dieną mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę. 1920 metų sausio 15 dieną atvyko į 9-ąjį pėstininkų pulką ir buvo paskirtas pulko jaunesniu gydytoju. 1920 metų vasario 16 dieną pakeičiamas į sanitarijos vyresniojo leitenanto laipsnį. 1920 metų liepos 14 dieną pervestas į 3-ąjį pėstininkų Vytauto Didžiojo pulką.

1921 metų kovo 13 dieną išvyko į naują paskyrimo vietą – 1-ąjį atskirąjį lazaretą. 1921 metų spalio 12 dieną perkeltas į Elektrotechnikos batalioną, paskirtas bataliono gydytoju.

3-ojo Vytauto Didžiojo pulko gydytojas. 1921 metai. KAA.

Civilis gydytojas Kaune. 1930 metai. LCVA.

Borisas Strasburgas karo išvakarėse. 1938 metai. LCVA.

Dalyvavo kovose bolševikų fronte, lenkų fronte – iki 1921 metų kovo 13 dienos. Vėliau dalyvavo akcijose Neutraliojoje zonoje.

Einantis pulko vado pareigas majoras Jonas Gricius taip pristatinėjo karo gydytojo žygį apdovanojimui:

„1920 metų spalio 9 dieną ties Lentvariu vyresnysis leitenantas gydytojas Borisas Strasburgas su batalionu, apšaudomas priešo, gulėjo grandinėje. Atsiradus sužeistiems, gydytojas Strasburgas su savo personalu už artimiausios kalvos įrengė perrišamąjį punktą ir ten priešo apšaudomi tvarstė sužeistuosius, evakavo juos į užnugarį.

Taip pat mūšiuose ties Rykantais spalio 15, 16 ir 18 dienomis minėtas personalas ugnyje darbavo si su dideliu pasišventimu.

Spalio 18 dieną gydytojas Strasburgas su savo personalu nuvyko į pirmąją liniją ir iš ten apšaudomi evakavo sunkiai sužeistus kareivius į Vievį, kur sužeisti gavo jiems reikalingą chirurginę pagalbą.”

1923 metų liepos mėnesį už narsą lenkų fronte apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi.

1923 metų sausio 16 dieną paleistas iš karo tarnybos. Iki pasaulinio karo gyveno Kaune, Jonaivos gatvė Nr.1.

Čia duomenys apie karo gydytoją B. Strasburgą tarsi nutrūksta.

Paieška Amerikos archyvuose netikėtai išmetė gydytojo iš Kauno Berelio Strasburgo vardą: 1944 metų liepos 15 dieną atvežtas į Dachau, duotas kalinio numeris 82375. 1944 metų gruodžio 2-ąją žuvo Dachau stovykloje.

Fronto gydytojų susitikimas su Ministru Pirmininku Kaziu Griniumi, Kariuomenės vadu Silvestru Žukausku ir Sanitarijos valdybos viršininku Vladu Nagevičiumi. 3-ojo pėstininkų pulko gydytojas Borisas Strasburgas – antroje eilėje ketvirtas iš kairės. 1921 metai. Vytauto Didžiojo karo muziejus.

Gilelis Šolomas

Baltarusių bataliono eilinis (1898-nežinoma)
apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 652

Gilelis Šolomas gimė 1898 metais Gardino mieste (Gardinas, Pirklių gatvė Nr.8).

Pagal tautybę – žydas. Iki tarnybos Rusijos kariuomenėje mokėsi.

Rusijos kariuomenėje tarnavo 68-ajame Vladimiro pulke. Dalyvavo Pirmojo pasaulinio karo mūšiuose.

1919 metų sausio mėnesį stojo į Lietuvos kariuomenę – į 1-ąją pėstininkų Gardino pulką. 1919 metų birželio 17 dieną iš tarnybos Baltarusių Gardino pulke pervestas tarnauti į Atskirąją baltgudžių kuopą. Dalyvavo kautynėse prieš bolševikus ir lenkus.

Baltarusių kuopos vado pulkininko Vladimiro Michailovskio pasirašytame pristatyme apdovanojimui sakoma:

„Eilinis Šolomas Gilelis 1919 metų rugpjūčio 28 dienos mūšyje prieš bolševikus, būdamas greta karininko Jurgio Pliskos, iš arti šaudė į Cegelnios kaimą gynusius raudonarmiečius ir metė į juos granatas. Tuo daug padėjo užimant šį kaimą.“

1919 metų lapkričio mėnesį už narsą bei pasiaukojimą kovoje su bolševikais apdovanotas 1-ojo laipsnio Kryžiumi „Už Tėvynę“.

Tolesnis Vyties Kryžiaus kavalieriaus likimas nėra žinomas.

Kovose žuvusio žydų savanorio kapas Kauno žydų kapinėse Rauduvėnų plente. 1928 metai. Vilniaus universiteto biblioteka.

Baltarusių bataliono kulkosvaidininkai. 1920 metai. Eugenijaus Peikštenio rinkinys.

Abraomas Šteinbergas

1-ojo Gedimino pulko eilinis (1888-1944)

apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 727

Abraomas Šteinbergas (dokumentuose – ir Štembergas), Maušo sūnus, gimė 1888 metų spalio 9 dieną Kauno mieste.

1919 metų gegužės 1 dieną pašauktas stojo į Lietuvos kariuomenę. 1-ojo pėstininkų Gedimino pulko aštuntos kuopos kareivis, tarnavo ryšių komandoje.

Dalyvavo kovose prieš bolševikus, bermontininkus ir lenkus. Pasižymėjo kautynėse su bolševikais 1919 metų rugpjūčio 30 dieną ties Kalkūnais.

Pristatyme apdovanojimui žygdarbis aprašytas:

„1919 metų rugpjūčio 31 dieną, kada kuopa užėmė Kalkūnų stotį, iš priešų pusės atvažiavo bolševikų šarvuotasis traukinys. Kareiviai Abraomas Šteinbergas, Kazys Pocius, Kazys Maižiešius ir Jonas Krikščiūnas buvo pasiųsti išardyti geležinkelio bėgius.“

Nežiūrint to, kad priešas tą barą apšaudė smarkia artilerijos, kulkosvaidžių ir šautuvų ugnimi, šie kariai užduotį įvykdė kuo geriausiai ir tuo išgelbėjo savo dalinį nuo blogos padėties.“

1919 metų gruodžio mėnesį už mūšiuose su bolševikais parodytą narsą apdovanotas 1-ojo laipsnio Kryžiumi „Už Tėvynę“.

Karo tarnybą 1-ajame Gedimino pulke baigė 1921 metų gruodžio 5 dieną. 1926 metų gruodį gyveno Marijampolės mieste.

Yra duomenų, kad karo metais gyveno Kauno gete, o 1944 metų gruodžio 21 dieną žuvo Dachau koncentracijos stovykloje.

Abraomas Šteinbergas - vidaus paso kortelė.
1931 m. Kauno apskrities archyvas.

Abraomas Šteinbergas – nuotrauka pasui. 1920 m.
Kauno apskrities archyvas.

Echomas Štramas

11-ojo Vilniaus pulko eilinis (1901-1923)

apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 13346

Echomas Štramas (Štromas), Mejerio sūnus, gimė 1901 metais Ukmergės apskrities Panoterių valsčiuje.

1922 metų lapkričio 2 dieną pašauktas įstojo į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo eiliniu 11-ajame pėstininkų Vilniaus pulke, ketvirtose kuopose. Dalyvavo kovose prieš lenkų kariuomenę.

Einančiam ketvirtos kuopos vado pareigas Stasiui Puzinui pristatant didvyrius apdovanoti Vyties Kryžiais, rašyta:

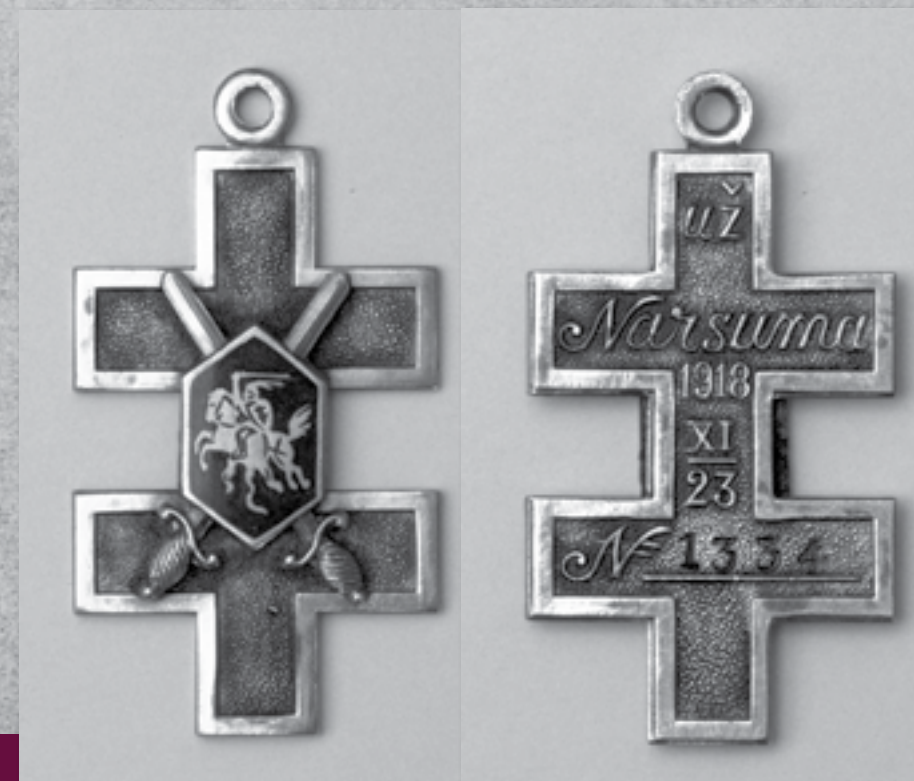
„11-ojo pėstininkų Vilniaus pulko ketvirtosios kuopos eiliniai Vladas Verpetas, Jonas Jaruckis, Echomas Štramas, Motelis Kacas ir Benius Rimša 1923 metų kovo 19 dieną, puolant lenkams Podlipkių (Paliepio) kaimą, ištisą pusvalandį narsiai gynėsi, kol pritrūko šovinių. Pritrūkę jų, puolė priešininką durtuvais ir čia visi garbingai žuvo, išskyrus Benių Rimšą, kuris buvo sunkiai sužeistas“.

1923 metų liepos mėnesį už narsą Neutralioje zonoje kovose prieš lenkus po mirties apdovanotas Vyties Kryžiumi.

Apdovanojimui tarpininkavo ir pulko vadas kapitonas Jonas Jackus, ir divizijos vadas pulkininkas Konstantinas Žukas.

1923 metų kovo 19-ąją žuvęs Echomas (Abromas Icikas) Štramas buvo palaidotas Alytaus žydų kapinėse. Šiuo metu kapas nėra išlikęs.

Tėvas Mejeris Štromas 1928 metais gyveno Jonavos mieste, Kauno g. Nr.64.

Echomui Štramui skirtas Vyties Kryžius Nr.1334. Lietuvos nacionalinis muziejus.

Paliepyje nužudyti Lietuvos kariai, jų tarpe - Echomas Štramas. 1923 m. Eugenijaus Peikštenio archyvas.

Simonas Vasermanas

1-ojo Gedimino pulko eilinis (1898-nežinoma)
apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 66

Simonas (Šmuelis, Šimas, Simas) Vasermanas, Chackelio sūnus, gimė 1898 metų rugsėjo 15 dieną Varšuvoje.

Pagal tautybę – žydas (kuopos knygoje įrašytas lietuviu), judėjų tikybos. Pagal profesiją – prekybininkas (pulko dokumentuose įrašyta kita profesija – mašinisto padėjėjas).

1919 metų sausio 20 dieną savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę.

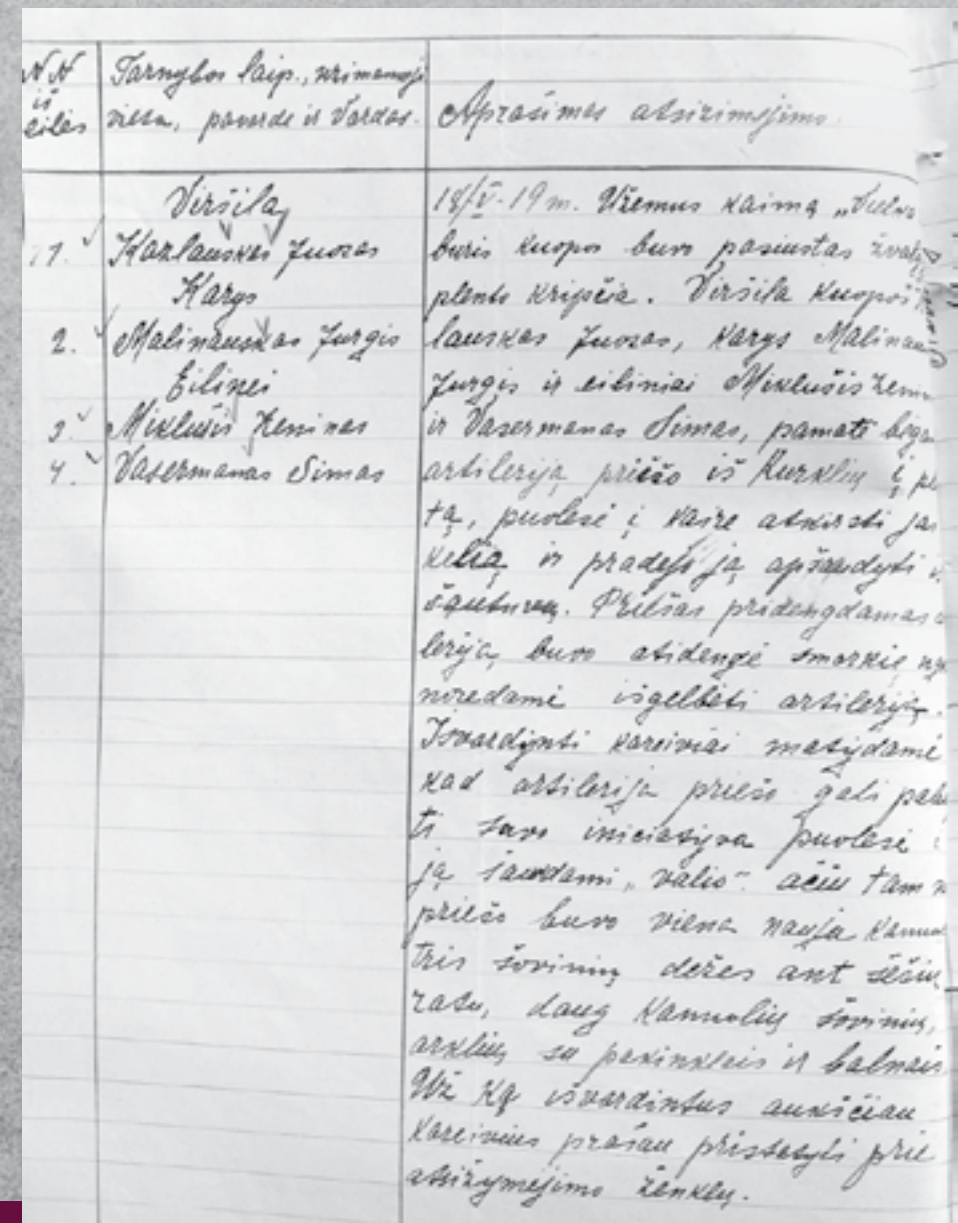
Iš pradžių tarnavo Kauno miesto karo komendantūros dalinyje. 1919 metų balandžio 24 dieną perkeltas į 1-ąją pėstininkų Gedimino pulką. Tarnavo septintoje kuopoje.

Dalyvavo kautynėse prieš bolševikus, bermontininkus ir lenkus. Ypač pasižymėjo kautynėse su bolševikais 1919 metų gegužės 21 dieną ties vietove Wielka wies (Didžiakaimiu), Kurklių valsčiuje, Ukmergės apskrityje.

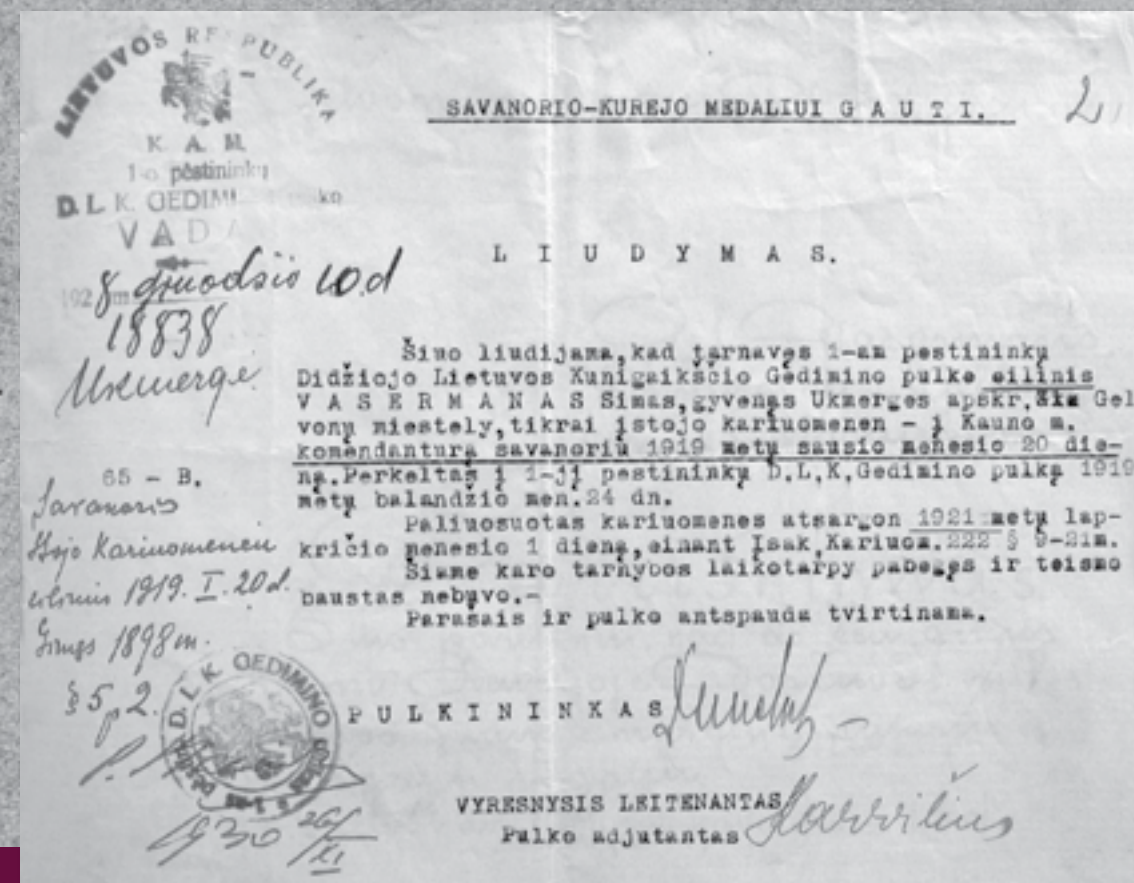
Septintos kuopos vadas karininkas Stasys Rekašius taip pristatyme apdovanojimui taip aprašė Simo Vasermano ir jo kovos draugų žygdarbį:

„1919 metų gegužės 18 dieną užėmus kaimą Wielka wies (Didžiakaimį), kuopos būrys buvo pasiųstas žvalgybon plento kryptimi. Kuopos viršila Juozas Kazlauskas, kareiviai Jurgis Malinauskas, Zenonas Miklušis ir Simas Vasermanas, pamatę bėgančią iš Kurklių į plentą prieš artileriją, puolė į kairę atkirsti jai kelią ir pradėjo apšaudyti iš šautuvų. Priešas, pridengdamas artileriją, atidengė smarkią ugnį, norėdamas ją išgelbėti.

Išvardyti kareiviai, matydami, kad prieš artileriją gali pabėgti, savo iniciatyva puolė ją šaukdami „Valio“. Ačiū tam iš prieš buvo atimta viena nauja kanuolė, trys šovinių dėžės ant šešių ratų, daug kanuolių šovinių, arklių su pakinktais ir balnais. Už ką išvardytus aukščiau kareivius prašau pristatyti atsižymėjimo ženklams.”

Septintos kuopos vado pristatymas apdovanoti Simoną Vasermaną ir jo draugus. 1919 m. LCVA.

1-ojo pėstininkų pulko vado pažyma apie Vyties Kryžiaus kavalieriaus S. Vasermano karo tarnybą. 1928 m. LCVA.

1920 metų gegužės mėnesį už narsą mūšio su bolševikais lauke apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi.

1921 metų rugpjūčio 15 dieną 1-ojo pulko vadas Vladas Skorupskas Ukmergės mieste priešais pulko rikiuotę įteikė Simonui Vasermanui Vyties Kryžių Nr. 66.

1921 metų pabaigoje registruojant 1-ojo Gedimino pulko Vyties Kryžiaus kavalierius, buvo gydomas pulko ligoninėje.

Iš tarnybos 1-ajame Gedimino pulke paleistas eilinio laipsniu 1921 metų lapkričio 1 dieną.

1929 metais gyveno Ukmergės apskrities Gelvonų valsčiuje ir miestelyje.

1930 metais Šmueliui Vasermanui buvo pripažintas kūrėjo-savanorio statusas ir įteiktas Savanorio medalis su liudijimu Nr.6065. 1928 metų gegužės 15 dieną jam paskirtas ir Nepriklausomybės medalis.

Tolesnis šio žydų kilmės Vyties Kryžiaus likimas nėra žinomas.

Jeigu jis nespėjo palikti Lietuvos Antrojo pasaulinio karo išvakarėse, labiausiai tikėtina, kad jis žuvo Lietuvos žydų Holokausto tragedijoje.

1-ojo Gedimino pulko vadas Vladas Skorupskas Ukmergėje priešais pulko rikiuotę įteikia Vyties Kryžių eiliniui Simonui Vasermanui. 1921 metų rugpjūčio 15 d. Vytauto Didžiojo karo muziejus.

Elijošius Zislė

civilis pilietis (1897-1945)

apdovanotas antrosios rūšies Vyties Kryžiaus ordinu

Elijošius Zislė, Mirono sūnus, gimė 1897 metų liepos 18 dieną Tauragėje.

Karo pradžioje pasitraukė į Rusiją. Gimnaziją baigė Tverėje, Rusijoje. Rusijoje pradėjo policininko karjerą, Tverėje dirbdamas Kriminalinio skyriaus viršininko padėjėju.

Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje, 1918 metų antroje pusėje, grįžo į Lietuvą. Trumpai pašauktas tarnavo kariūnu Karo vairuotojų mokykloje.

1919 metų pradžioje – nuo sausio 20 dienos tarnavo Kauno miesto milicijos vado padėjėju administracijos reikalams. 1920 metų rugsėjo 16 dieną paskirtas Centrinio kriminalinio biuro valdininku.

Nuo 1921 metų balandžio paskirtas II rūšies valdininku ypatingiems reikalams. Iš to darbo 1921 metų birželio 25 dieną, pačiam prašant ir apeliuojant į prastą sveikatą, atleistas.

1920 metais gyveno Kaune, Ugniagesių gatvė Nr.12a. Vėliau persikėlė į Klaipėdą, ten vadovavo žydų – Lietuvos kariuomenės savanorių organizacijai. 1935 metais gyveno Kanto gatvėje Nr.4. Užsiregistravęs kaip prekybininkas.

Generolas leitenantas Vincas Grigaliūnas-Glovackis 1928 metų vasario 7 dieną raportu taip pristatė Elijošiaus Zislės nuopelnus apdovanojimui:

Elijošius Zislė - nuotrauka iš vidaus paso kortelės. 1925 metai. Kauno apskrities archyvas.

Generolas Vl. Nagevičius kalba žydų karių pagerbime. 1928 metai. Vilniaus universiteto bibliotekos archyvas.

Zislė, kad jis būdamas 1919 metų sausio mėnesį Kauno miesto policijos vado padėjėju, man prašant organizavo slaptą ginklų supirkinėjimą, su didžiausiu savo gyvybei pavojumi organizavo du slaptus ginklų sandėlius, iš kurių 2 pėstininkų pulkas ir Kauno komendantūra gabeno sau slapta supirktus ginklus bei amuniciją.

Savo lėšomis sudarė pažintį su Geheim policija ir vaišindamas nuolat jos agentus ne tik kreipė kiton pusėn dėmesį nuo slapto ginklų bei amunicijos supirkinėjimo, tačiau išgaudavo daug naudingų ir reikalingų žinių apie vokiečių kariuomenę, jos sudėtį etc. Pagaliau man, kaip 2 pėstininkų pulko vadui, išgelbėjo gyvybę, 1919 metų kovo 4–5 dienomis perspėjęs mane apie grėsiantį neišvengiamą pavojų ir paslėpęs savo bute.

Pagal šį pristatymą 1928 metų gegužės mėnesį buvęs Kauno policijos vado padėjėjas buvo apdovano-
tas antrosios rūšies Vyties Kryžiaus 3-ojo laipsnio ordinu.

Jau prie tarybinės valdžios Elijošius Zislė minimas kaip savininkas įmonės „J.K. Glikson ir Co“, kuri 1940 metų vasarą buvo nacionalizuota. Įmonė buvo įsikūrusi Šančiuose, Daukšos g. Nr. 36. Vatos gamybos įmonėje dirbo 20 darbininkų.

Internetu pasiekiamuose JAV archyvuose minimas tik Vyties Kryžiaus ordino kavalieriaus brolis Cha-
nonas Zislė, kuris 1944 metų liepos mėnesį iš Kauno buvo atvežtas į Dachau stovyklą ir 1944 metų gruodžio 15 dieną ten nužudytas.

Apie paties Elijošiaus (Iljos) Zislės gyvenimo pabaigą Jeruzalės Yad Vashemo institutui pranešė Izrae-
lyje, Netanijos miestelyje, gyvenanti dukra Sofija Eršanskaja. Jos teigimu, tėvas karo metus praleido Šiau-
lių gete. Vėliau jis buvo išvežtas į nacių koncentracijos stovyklą, ir visai jau karo pabaigoje – 1945 metų
vasario mėnesį – žuvo Burggrabeno stovykloje, Štuthofo filiale netoli Gdansko.

Žydų vyrai Šiaulių gete prie „baltosios sienos“
atrenkami egzekucijai. Šiame gete glaudėsi ir
Elijošius Zislė. 1941 metų birželis. Yad Vashemo
muziejaus Jeruzalėje nuotraukų archyvas.

